

Život s. Amate Skenderović (1910. – 1964.) i njezino mjesto u povijesti Družbe sestara Naše Gospe

*dr. sc. Ivan Armanda**

Sažetak

U članku se, poglavito na temelju arhivskih vrela, kritički opisuje život i djelovanje s. Amate Skenderović (1910.– 1964.), članice Družbe sestara Naše Gospe. Opisuje se njezino djetinjstvo, školovanje, redovnička formacija i odgojno obrazovni rad u Subotici (1934. – 1941.), Dvoru na Uni (1941. – 1942.) i Sopotu (1943. – 1945.). U potonjim dvjema filijalama bila je kućna predstojnica, a potom je istu službu vršila u Dobrni kraj Celja (1945. – 1948.), pri subotičkoj katedralnoj župi (1949. – 1951.), u Varaždinu (1952.), Rumi (1952. – 1955.) i Garešnici (1957. – 1960.). U međuvremenu je boravila nekoliko puta u kući matici u Zagrebu i u Osijeku. Analiziraju se problemi s kojima se kao predstojnica filijala suočavala u doba Drugoga svjetskoga rata i poraća u novonastaloj komunističkoj Jugoslaviji, opisuju se službe koje je vršila u kući matici u Zagrebu i u Vrhovnom vijeću Družbe te se iznosi njezin duhovni profil i stav prema prolaznosti i tjelesnoj smrti.

Ključne riječi: Amata Skenderović, Družba sestara Naše Gospe, Subotica, Zagreb, Sopot, Dobrna, Drugi svjetski rat, odgojno-obrazovni rad, kućna predstojnica

Uvod

Godine 1931. od Kalačke družbe sestara Naše Gospe odvojili su se samostani koji su se poslije Prvoga svjetskoga rata našli unutar granica Kraljevine SHS te je za njih utemeljena Družba bačkih siromašnih sestara učiteljica od Naše Gospe. Toj Družbi priključila se s. Amata (Anastazija) Skenderović. Kad je Družba u vihoru Drugoga svjetskoga rata, kako bi si osigurala opstanak, 1941. morala napustiti Bačku i preseliti matičnu kuću u Zagreb, s. Amata je postala jedna od stožernih sestara na koju se oslanjala Vrhovna uprava Družbe, povjeravajući joj odgovorne službe i teške zadatke organiziranja života i rada u novim filijalama.

U teško ratno i poratno doba s. Amata je nekoliko puta ostvarila Kristov nalog učenicima: „Kad vas stanu progoniti u jednom gradu, bježite u drugi.“ (Mt 10,

* *Leksikografski zavod „Miroslav Krleža“, Zagreb*

Slika 1. S. Amata Skenderović

jednici, a sudjelovala je i u upravljanju Družbom kao vrhovna savjetnica, tajnica i ekonom.

Život s. Amate, nerazdvojiv od povijesti njezine Družbe, prikazat ćemo temeljem arhivskih vrela. U Družbinu arhivu u Zagrebu sačuvani su neki njezini osobni dokumenti i podaci o životu i radu, ali i kronike filijala u kojima je živjela. Pritom treba istaknuti da je neke dijelove tih kronika pisala sama s. Amata, što je za istraživanje njezina života i djelovanja sretna okolnost. Poslužili smo se i kronikama drugih filijala u kojima se spominje s. Amatu, administrativnim Družbinim knjigama, spisima Vrhovnih zborova Družbe, građom dokinutih filijala u kojima je djelovala, drugom dostupnom arhivskom građom te kratkim sjećanjima koja su na s. Amatu zapisali njezin sinovac Ivan Skenderović i s. Fides Vidaković.

Djetinjstvo i mladost

Godine 1910. utemeljena je župa Srca Isusova u Tavankutu, sa sjedištem u neotom izgrađenoj crkvi. Poslije nekoliko mjeseci, 31. listopada te godine „zemljodilac“ Grgur i njegova supruga Cecilija rođ. Kujundžić dobili su, poslije tri sina, kćerku. Istog dana je na krštenju u novoj župnoj crkvi dobila ime Anastazija (skraćeno Stana). Krstio ju je prvi tavankutski župnik vlč. Grgur Romić, a kum joj je bio očev

23). Iz Subotice je morala bježati zbog mađarske okupacije, iz Dvora na Uni zbog teške ratne situacije, iz Sopota jer su njoj i sestrama komunističke vlasti onemogućile prosvjetni rad i opstanak u tom mjestu, a iz Dobrne su je sa sestrama doslovce prognali. Sve to nije pokolebalo ni obeshrabrilo s. Amatu, koja je – prema prilikama mjesta u kojima je boravila i vremena u kojemu je živjela – razvila prosvjetni i karitativni apostolat, a u svojoj redovničkoj zajednici obavljala je razne službe i poslove. Više od desetljeća služila je kao predstojnica u nekoliko Družbinih filijala, pri čemu je u pet filijala kao prva predstojnica organizirala njihov život i rad. Nekoliko puta vršila je odgojne službe u za-

bratit Nikola Skenderović.¹ Iz jednog kasnijeg dokumenta saznaje se da je Stana bila srednjega stasa, okrugla lica, pravilna nosa i usta te plave kose i očiju.²

IZVADAK
iz matice rođenih
za crkvene poslove (Baptisatorum)
(Extractus m. Baptisatorum)

Strana 20.
god. 1910.

u rimokatoličkoj župi ~ *Tavankut* ~ god. hiljadu *desete (1910)*

God. dan i mjesec kristianstva Nomen Baptisatorum	Ime Nomen	spol sexus		porijeklo	Ime, prezime, vjera, stališ i rodno mjesto roditelja Nomen parentum, conditio, religio et locus originis eorum	Stan, ulica, i broj Locus domicilii cum numero domus	Ime i prezime, stališ, vjera i st. in (kućni broj) i ulica Nomen patrimonum eorum conditio et religio	Ime, prezime i služba onoga, koji ga je krstio Nomen baptisantis	Opazke Observationes
		muški masse	ženski foem						
1555 31. 31. oktobra 1910	Anastazija			Žensk. škola Tavankut	Skenderović Cecelija Kujundžić Tavankut rim. kat.	Tavankut 378.	škola Skenderović muž. učiteljice Tavankut Željčević Zemljodolac rim. kat. Tavankut 378.	Školar Anas. Matička	

Da se ovaj izvod sa originalnom doslovce slaže, svojeručnim potpisom i službenim pečatom potvrđujem.

Tavankut dne 3. mjeseca augusta god. 1910. *Ant. M. Berger*

TAVANKUT 1910
KAT. ŽUPA
KUPNIK.

Slika 2. Krsni list s. Amate (Tavankut, 3. VIII. 1926.)

Pučku školu Stana je počela pohađati u Tavankutu, a završila ju je 1922. u Pavlovcu.³ Sljedeće godine je 23. svibnja bila među više od 500 krizmanica i krizmanika kojima je Lajčo Budanović u crkvi sv. Marka Evanđelista u Žedniku podijelio sakrament svete potvrde, prvi put od uspostave Bačke apostolske administrature. U međuvremenu joj je 1920. preminuo otac. (Skenderović s. a.).⁴ To se, kako piše njezin sinovac Ivan Skenderović, neminovno odrazilo na život čitave obitelji, a na specifičan način i na samu Stanu: „Sa deset godina, uz školske obaveze, Stana je već obavljala veliki dio ženskih poslova na salašu. Nakon završenog 4. razreda osnovne škole nije mogla ni pomisliti na nastavak školovanja, jer to bi značilo poći u ‘varoš’ i ostaviti mamu na salašu s pet sinova bez njezine dragocjene pomoći. Kućnih poslova je bilo mnogo. Trebalo je kuhati, prati i ‘roljati’, krpati, pripremati zimnicu, čistiti i spremati.“ (Skenderović s. a.).

Godine 1925. Stana je nastavila školovanje u Rimokatoličkoj ženskoj građanskoj školi Kalačke družbe sestara Naše Gospe na Zrinjskom trgu u Subotici. Ravnateljica te škole u to doba bila je s. Richardis Srenko, koja joj je prve dvije godine bila i razredna učiteljica. U trećem razredu joj je razredna učiteljica bila s. Izabela Pertsehy,

¹ Usp. Fascikl S. Amata Skenderović, Izvadak iz matice rođenih, Tavankut, 3. VIII. 1926.

² Usp. Fascikl S. Amata Skenderović, Objava, Pregrada, 29. VI. 1945.

³ Usp. Fascikl S. Amata Skenderović, Svedočanstvo, Subotica (Pavlovac), 28. VI. 1922.

⁴ Zahvaljujemo I. Skenderoviću što nam je ustupio sjećanja na svoju tetu s. A. Skenderović i neka njezina pisma, sačuvana u obiteljskom arhivu.

a u četvrtom razredu s. Benicija Milovanović. Školu je završila 1929. godine.⁵ Gledajući izbliza život i rad sestara kod kojih se u Subotici školovala, Stana je vrlo brzo osjetila duhovni poziv i 1926. zamolila da je prime u samostan. Sestre su udovoljile njezinoj molbi i primile su je 8. rujna te godine u svoju Družbu (Matrikula).

Nakon što je, kako smo već rekli, 1929. završila sestrinsku žensku građansku školu, Stana je poslana u Zagreb. Tu je do 1934. završila Žensku učiteljsku školu Družbe sestara milosrdnica te je od 11. do 23. lipnja 1934. položila učiteljski diplomski ispit.⁶ Isprva je stanovala u internatu sestara milosrdnica, a 31. kolovoza 1931. došla je u stan kojega je Družba unajmila u Zagrebu, prvenstveno za kandidatice i sestre koje su se školovale u tom gradu. Na početku lipnja 1934. uselila je u kuću koju je Družba kupila u Primorskoj ulici i tu je ostala do povratka u Suboticu 30. srpnja te godine.⁷

Број 432/1933
 № 4060
 Рег. бр. № за регистар

КРАЉЕВИНА ЈУГОСЛАВИЈА
 ROYAUME DE YOUGOSLAVIE

СВЕДОЧБА О ДРЖАВЉАНСТВУ
 CERTIFICAT DE NATIONALITÉ

(Имадата на основу §-а 4. Закона о држављанству од 21. септембра 1928. год. „Сл. Нов.“ бр. 254.)
 (Delivré en vertu de l'art. 4 de la Loi sur la nationalité du 21 septembre 1928, Journal Officiel, № 254.)

Гос. Skenderović Stana из Subotica
 М. Subotica

Рођен (дан и година) 31. VIII 1910 у Subotica, преко Subotica
 не (дан и године) 1910 у Subotica, преко Subotica
 бивојина Subotica, висок: 1,72 с.м., обрас: узурис, ОЦИ: (боја) снама
 баовина Subotica, талие: 1,72 с.м., ст.: узурис, уга: (боја) снама
 коса: (боја) снама, особена знају: снама
 cheveux (couleur) снама, signes particuliers: снама

својеручни попис: Skenderović Stana
 et signature autographe: Skenderović Stana
 услед указа Е.В.З. Закона о држављанству
 par указа Е.В.З. Закона о држављанству

ДРЖАВЉАНИН ЈЕ КРАЉЕВИНЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ
 EST RESSORTISSANT DU ROYAUME DE YOUGOSLAVIE

и записан је у општини Subotica, преко Subotica, бивојине Subotica
 et domicilié dans la commune de Subotica, преко Subotica, бивојине Subotica
 где је заведен под Рег. бр. 4060 у Књигу записаника Subotica
 où il est enregistré sous № du registre 4060 des ressortissants de l'Etat.

Ова сведоџба важи до 31. VIII 1934 год. (словом) тридесет и четири
 Le présent certificat est valable jusqu'au 31. VIII 1934 год. (en toutes lettres) et quarante quatre

72975

Slika 3. Potvrda o državljanstvu s. Amate (Subotica, 1933.)

U subotičkom samostanu Stanu su nakon povratka iz Zagreba dočekale sasvim nove okolnosti. Kalačka družba sestara Naše Gospe, kojoj se Stana 1926. priključila, doživjela je velike promjene. Raspad Austro-Ugarske Monarhije rezultirao je uspostavom novih država na njezinu bivšem teritoriju, među ostalima Mađarske i Kraljevine SHS. Te dvije države poslije rata nisu bile prijateljski raspoložene jedna prema drugoj, što se odrazilo i na vjerski život u njima, pa i na Kalačku družbu sestara Naše

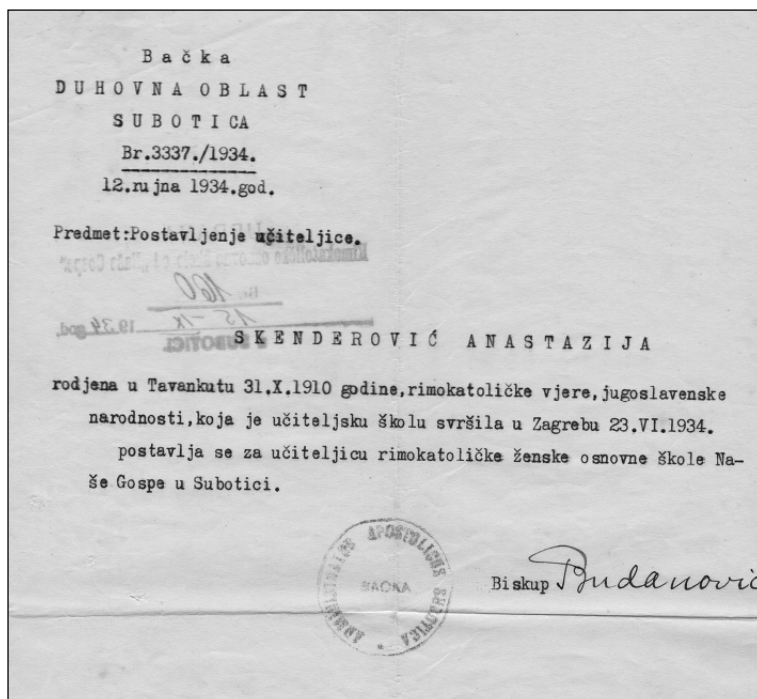
⁵ Usp. Fascikl S. Amata Skenderović: *Godišnje svedočanstvo*, Subotica, 28. VI. 1927.; *Godišnje svedočanstvo*, Subotica, 28. VI. 1928.; *Svedočanstvo o završnom ispitu*, Subotica, 28. VI. 1929.

⁶ Usp. Fascikl S. Amata Skenderović: *Svjedodžba*, Zagreb, 28. VI. 1930.; *Svjedodžba*, Zagreb, 28. VI. 1931.; *Godišnje svedočanstvo*, Zagreb, 28. VI. 1932.; *Godišnje svedočanstvo*, Zagreb, 28. VI. 1933.; *Godišnje svedočanstvo*, Zagreb, 20. V. 1934.; *Diploma o učiteljskom diplomskom ispitu*, Zagreb, 23. VI. 1934.

⁷ Usp. *Kronika – kuća matica: 1931. – 1948.*, dne 31. VIII. 1931., 2. i 3. VI. 1934. i 30. VII. 1934.

Život s. Amate Skenderović i njezino mjesto u povijesti Družbe sestara Naše Gospe __

Gospe. Nekoć jedinstvena, prepolovljena je državnom granicom, a njezine članice podijelili su nacionalni osjećaji. Situaciju je dodatno pogoršavala otežana, nerijetko i sasvim onemogućena, komunikacija časne majke iz Kalače sa sestrama u Bačkoj. Bilo je jasno da je nastalo stanje neodrživo i štetno za hrvatske sestre, pa se moralo nešto poduzeti. Kako pokušaji biskupa Lajče Budanovića da se uspostavi provincija za sestre u Kraljevini SHS nisu uspjeli, njegovim su zauzimanjem 1. siječnja 1931. te sestre i njihovi samostani odijeljeni od Kalačke družbe i okupljeni u novoutemeljenu Družbu bačkih siromašnih sestara učiteljica od Naše Gospe. Prvom vrhovnom poglavaricom nove Družbe imenovana je u svibnju 1934. s. Roza Kopunović, koja se otad nazivala časnom majkom Anuncijatom (Armanda 2012, Armanda 2015).

Slika 4. Biskup L. Budanović imenuje s. Amatu učiteljicom u Subotici (Subotica, 1934.)

Mjesec nakon što je majka Anuncijata preuzela upravljanje Družbom kao njezina prva vrhovna poglavarica, 30. srpnja 1934. Stana se vratila iz Zagreba te je 17. kolovoza primljena u postulanturu, razdoblje bliže pripreve za redovničko oblačenje (Matrikula). Mjesec poslije toga, 12. rujna biskup Lajčo Budanović imenovao ju je učiteljicom u samostanskoj pučkoj školi u Subotici, što je 8. prosinca potvrdilo Odeljenje za osnovnu nastavu Ministarstva prosvete u Beogradu.⁸ Tako je Stana već

⁸ Usp. Fascikl S. Amata Skenderović: Msgr. Lajčo Budanović Anastaziji Skenderović, Subotica, 12. IX. 1934.; Uverenje, Beograd, 10. XII. 1934., prijepis.

kao postulantica počela predavati, a s radom je nastavila i kao novakinja. Premda se to kosilo s praksom redovničke formacije u novicijatu, iznimku je u njezinu slučaju dozvolio biskup Budanović izdajući u prosincu 1935. posebno dopuštenje da i kao novakinja smije dva do tri sata tjedno predavati u samostanskoj pučkoj školi.⁹ Poslije novicijata, 1937. godine s. Amata je od 18. do 26. studenoga pred ispitnim povjerenstvom Državne učiteljske škole u Somboru položila praktični učiteljski ispit,¹⁰ a u srpnju 1938. pri Državnoj oglednoj narodnoj školi u Zagrebu završila je pedagoško-gimnastički tečaj.¹¹ Njezin sinovac Ivan piše da se s radošću i mladenačkim zanosom posvetila radu s djecom (Skenderović s. a.), što potvrđuje s. Fides Vidaković. Ona piše da je mlada s. Amata radila „neumorno na pučkoj školi nekoliko godina i pokazala se uvijek kao jedna od jako savjesnih učiteljskih sila“ te dodaje sljedeći kratki, ali znakoviti komentar: „Djecu je veoma volila, a i djeca nju.“¹²

Slika 5. Učiteljska diploma s. Amate (Zagreb, 1934.)

Godišnje ocjene koje su o radu s. Amate donosili školski nadzornici potvrđuju njezinu predanost radu, marljivost, savjesnost i pedagošku vrsnost. Isticali su da

⁹ Usp. *Djelovodnik Družbe bačkih siromašnih sestara učiteljica Naše Gospe. God. 1931. – 1938.*, br. 520 i 526/1935.

¹⁰ Usp. Fascikl S. Amata Skenderović, *Diploma o praktičnom učiteljskom ispitu*, Sombor, 30. XI. 1937.

¹¹ Usp. Fascikl S. Amata Skenderović, *Svjedočanstvo*, Zagreb, VII. 1938.

¹² Fascikl S. Amata Skenderović, Fides Vidaković: *Nekrolog naše drage sestre – M. Amate Skenderović*. Zagreb, 9. IX. 1965.

Život s. Amate Skenderović i njezino mjesto u povijesti Družbe sestara Naše Gospe ___

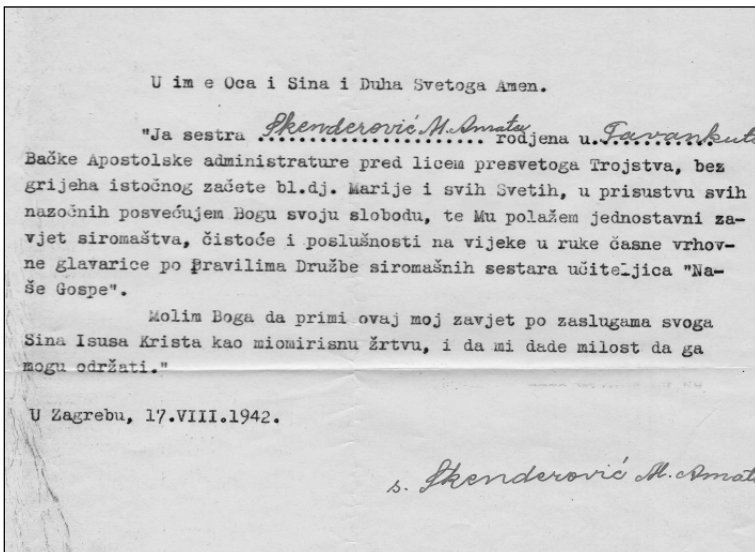
je prema djeci nježna i pravedna te da osobito bdije nad redom i disciplinom, što joj je polazilo za rukom bez primjenjivanja metoda kažnjavanja. Stečeno pedagoško znanje vješto je koristila u radu, ali i neprestano usavršavala čitanjem recentne

Slika 6. Diploma s. Amate o položenom praktičnom učiteljskom ispitu (Sombor, 1937.)

stručne literature. To joj je omogućavalo da u nastavi primjenjuje suvremene pedagoške metode.¹³ Iz godine u godinu ocjene školskih nadzornika o njezinu radu bile su odlične, a popratni komentari sve bolji. U posljednjem izvještaju o njezinu radu prije napuštanja Bačke, onom iz lipnja 1940., školski nadzornik piše da s. Amata „poseduje sve osobine uzorne“ učiteljice te da je radu u školi „predana do krajnjih granica mogućnosti“.¹⁴

U međuvremenu je Stana 15. kolovoza 1935. obukla redovničko odijelo u subotičkom samostanu te počela novicijat, razdoblje redovničke kušnje. Tom prigodom je dobila redovničko ime s. Marija Amata. S njome je u novicijat stupila i njezina sestrična Jelena Kujundžić (s. Anđelina). Poslije jedne godine, 17. kolovoza 1936. položila je prve redovničke zavjete (Matrikula). Njezin sinovac Ivan naglašava da je samo dan prije toga zaključena trodnevna veličanstvena proslava 250. godišnjice dolaska zadnje grupe bunjevačkih Hrvata u Bačku, u čemu su aktivno sudjelovala i njezina dva brata, članovi Bunjevačkog momačkog kola (Skenderović s. a.). Doživotne zavjete s. Amata je položila 17. kolovoza 1942. u Zagrebu.¹⁵

Slika 7. Izjava s. Amate o polaganju doživotnih zavjeta (Zagreb, 17. VIII. 1942.)

¹³ Usp. Fascikl S. Amata Skenderović: *List ocenjivanja*, Subotica, 3. VII. 1935.; *List ocenjivanja*, Subotica, 17. VII. 1936.; *List ocenjivanja*, 10. VII. 1937.; *List ocenjivanja*, Subotica, 23. VI. 1938.; *List ocenjivanja*, Subotica, 23. VI. 1939.; *List ocenjivanja*, Subotica, 6. V. 1940.

¹⁴ Fascikl S. Amata Skenderović, *List ocenjivanja*, Subotica, 6. V. 1940.

¹⁵ Usp. Fascikl S. Amata Skenderović, *U ime Oca i Sina i Duha Svetoga Amen*. Zagreb, 17. VIII. 1942.

Odlazak preko Dunava

Prosvjetni rad s. Amate u Subotici, nadahnut plemenitim vjerskim i nacionalnim osjećajima, prekinuo je Drugi svjetski rat. Mađari su odlučili iskoristiti tijekom rata kako bi ostvarili davnu težnju širenja vlastitoga državnoga teritorija na štetu svojih susjeda pa su 1941. okupirali Bačku, koja je tako ušla u sastav Mađarske. To je utjecalo i na crkvena zbivanja, osobito na Družbu bačkih siromašnih sestara učiteljica od Naše Gospe. Kalački je nadbiskup u svibnju 1941. isposlovaao kod Kongregacije za redovnike u Rimu odluku o ukidanju te Družbe i pripajanju njezinih kuća, škola i sestara Kalačkoj družbi. Sluteći takav razvoj događaja, časna majka Anuncijata Kopunović otišla je prije toga u Zagreb te, uz pomoć nadbiskupa Alojzija Stepinca, dobila dopuštenje za prijenos matične kuće Družbe u Zagreb, gdje će Družba nastaviti samostalno postojati, ali bez regionalne oznake u nazivu, koji je promijenjen u Družba siromašnih sestara učiteljica od Naše Gospe. No, sestre i kandidatice koje su odlučile ostati u toj Družbi morale su napustiti Bačku.

Među onima koje su, unatoč velikoj emotivnoj boli, prešle Dunav i 6. srpnja 1941. došle u Zagreb bila je i s. Amata.¹⁶ Povratak u Zagreb, grad njezina školovanja, bio joj je dvostruko težak. Prije svega, zato jer je došla s tugom za ostavljenim zavičajem, a potom zbog zabrinutosti koju je izazivao svjetski sukob i straha kojega su sijale ideologije koje su gurnule svijet u rat. U novoj matičnoj kući Družbe u Primorskoj ulici u Zagrebu povjerena joj je služba prefekte kandidatica. Vršila je tu službu do listopada te godine, a od studenoga 1942. do veljače 1943. bila je odgojiteljica postulantica.¹⁷

U bolnom lomu koji ju je zadesio 1941., Družba je izgubila većinu svojih članica, jer su ostale u Vojvodini i priključile se Kalačkoj družbi. Među njima su bile i članice Vrhovnoga vijeća Družbe pa je umjesto njih trebalo izabrati druge sestre. Na sjednici Vrhovnoga vijeća 13. kolovoza 1942. s. Amata je izabrana za drugu savjetnicu časne majke Anuncijate Kopunović i za vrhovnu tajnicu Družbe. Potonja služba podrazumijevala je vođenje zapisnika na sjednicama Vrhovnoga vijeća, pri čemu se s. Amata potpisivala arhaičnim izrazom *perovođa*.¹⁸ Poslije četiri godine, u kolovozu 1946. sudjelovala je u radu Vrhovnoga zbora Družbe, prvoga koji je održan u Zagrebu, nakon preseljenja matične kuće u taj grad. Sestre su je tom prigodom ponovno izabrale za drugu savjetnicu novoizabrane vrhovne poglavarice, njezine sestrične An-

¹⁶ Usp. *Kronika – kuća matica: 1931. – 1948.*, dne 6. VII. 1941. Nekoliko mjeseci prije napuštanja Bačke, s. Amata je 12. II. 1941., prema odredbi Vrhovne uprave Družbe, trebala preseliti u Odžake i zaposliti se na tamošnjoj državnoj školi. To zaključujemo na temelju dopisa kojega je navedenoga datuma uputila Ministarstvu prosvjete u Beogradu s molbom za zaposlenje u rečenoj školi. Usp. Fascikl S. Amata Skenderović, S. Amata Skenderović Ministarstvu prosvete u Beogradu, Odžaci, 12. II. 1941.

¹⁷ Usp.: *Matrikula Družbe sestara „Naše Gospe“ – Zgb.*, br. 204; *Zapisnik Družbe siromašnih ss. učiteljica „Naše Gospe“ god. 1942. – 1970.*, br. 31/1943.

¹⁸ Usp. *Zapisnik Družbe siromašnih ss. učiteljica „Naše Gospe“ god. 1942.-1970.*, br. 5 i 7/1942.

đeline Kujundžić, i za vrhovnu tajnicu Družbe.¹⁹ Službe je vršila do Vrhovnoga zbora Družbe u kolovozu 1952., kad je izabrana za vrhovnu ekonomu Družbe.²⁰ Na toj službi ostala je do Vrhovnoga zbora Družbe, održanoga u rujnu 1958., na kojemu je i ona sudjelovala.²¹

Predstojnica i učiteljica u Dvoru na Uni (1941. – 1942.)

Na prijedlog nadbiskupa Alojzija Stepinca, časna majka Anuncijata Kopunović je u srpnju 1941., radi eventualnoga osnivanja filijala, posjetila nekoliko mjesta u Hrvatskoj, među kojima i Dvor na Uni. Potkraj mjeseca Nadbiskupskom duhovnom stolu u Zagrebu predala je molbu za otvaranje filijale u tom mjestu²² i 8. listopada 1941. poslala tamo tri sestre i tri kandidatice na čelu sa s. Amatom Skenderović, prvom predstojnicom nove filijale.²³ Potrebno je istaknuti da s. Amata u to doba još nije imala položene doživotne redovničke zavjete, ali joj je unatoč tome iznimno povjerena služba predstojnice. Družba u to doba nije imala dovoljno doživotno zavjetovanih sestara za sve upravne službe pa ih se moralo povjeriti sestrama s privremenim zavjetima, pri čemu je među njima trebalo pronaći one koje su pokazale životnu zrelost i redovničku prokušanost. S. Amata bila je među takvima.

Glavni razlog dolaska sestara u Dvor bilo je vođenje mjesne pučke škole, pa je s. Amata radila u toj školi od dolaska sestara u to mjesto do zatvaranja filijale.²⁴ No, taj rad se odvijao u teškim ratnim okolnostima. Već 26. siječnja 1942., nepuna četiri mjeseca nakon dolaska u Dvor na Uni, dvije kandidatice povučene su u Zagreb zbog teških prilika u tom mjestu.²⁵ Sredinom ožujka i s. Amata je otputovala u Zagreb, ali ne zbog ratnih neprilika nego zbog napadaja slijepog crijeva. U Zagreb je došla 15. ožujka i sutra se podvrgnula operaciji, a u Dvor se vratila 21. ožujka. No, već 13. travnja ponovo je morala u Zagreb te je poslije četiri dana opet operirana. Od 25. travnja oporavljala se u matičnoj kući Družbe, a 4. svibnja vratila se u Dvor.²⁶ Tu je stanje bilo teže nego prije. To se vidi iz sljedećega zapisa u kronici matične kuće u Zagrebu koji, govoreći o ratom pogođenim filijalama, među kojima je bila i ona u

¹⁹ Usp. Fascikl *Važni dokumenti o počecima Družbe*, S. Anđelina Kujundžić msgr. Alojziju Stepincu, Zagreb, 24. VIII. 1946.

²⁰ Usp. *Kronika samostana ss. „Notre Dame“ Zagreb 1951.-1956.*, dne 11. VIII. 1952.

²¹ Usp. Fascikl *Generalni Kapitul održan u Družbi siromašnih sestara učiteljica „Naše Gospe“ u Zagrebu dne 1., 2. i 3. rujna 1958. g.*, S. Anđelina Kujundžić svim sestrama, Zagreb, 16. VI. 1958.

²² Usp. *Kronika – kuća matica: 1931. – 1948.*, dne 19, 21., 22. i 29. VII. 1941.

²³ Usp. *Kronika – kuća matica: 1931. – 1948.*, dne 8. X. 1941.

²⁴ Usp. Fascikl *S. Amata Skenderović: Državni tajnik Veršić s. Amati Skenderović*, Zagreb, 29. IX. 1941.; Podžupan Bošnjak s. Amati Skenderović, Petrinja, 27. XI. 1942.

²⁵ Usp. *Kronika – kuća matica: 1931. – 1948.*, dne 26. I. 1942.

²⁶ Usp. *Kronika – kuća matica: 1931. – 1948.*, dne 15., 16. i 21. III. 1942.; 13., 17. i 25. IV. 1942., 4. V. 1942.

Dvoru, 1. lipnja 1942. piše: „Stalno nam stižu neugodne vijesti iz onih krajeva gdje su naše sestre pa se bojimo da ne bi nastradale.“²⁷

Navedene riječi kroničarka matične kuće popratila je viješću da se časna majka Anuncijata Kopunović, zbog nepovoljnih vijesti iz Dvora, otišla savjetovati s biskupom Josipom Lachom i potom poručila sestrama da se povuku u Zagreb.²⁸ Predstojnica s. Amata je 1. srpnja 1942. uistinu došla s jednom sestrom u Zagreb, a 8. srpnja Dvor je napustila i posljednja sestra.²⁹ Njihovu kuću je potom zaposjela njemačka vojska. U to se s. Amata osobno uvjerala kad je 28. srpnja sa s. Anđelinom Kujundžić posjetila Dvor.³⁰ U međuvremenu je 19. i 20. srpnja sa s. Angelinom Ivković obišla kuću u Taborskom u kojoj će sestre uskoro otvoriti filijalu, čim bude uređena, a 28. studenoga pratila je časnu majku Anuncijatu Kopunović u Čučerje, gdje filijala ipak nije utemeljena.³¹

Tri mjeseca nakon napuštanja Dvora, stanje se u tom kraju malo smirilo, pa se s. Amata 18. listopada 1942. sa s. Bogdanom Vuković vratila u Dvor i ponovo preuzela kuću.³² No, već 6. studenoga te godine morala je sa sestrama definitivno napustiti Dvor. Kroničarka kuće matice tom je prigodom zabilježila: „Danas su se konačno vratile sestre iz Dvora i donijele sve svoje stvari. Hvala Bogu što su izvukle živu glavu iz te velike opasnosti.“³³

Predstojnica i učiteljica u Sopotu (1943. – 1945.)

Vinagorski župnik vlč. Ivan Vukina u prosincu 1942. pozvao je sestre da dođu voditi tzv. Malu školu u Sopotu.³⁴ Sestre su prihatile poziv, što je kod tamošnjih vjernika izazvalo veliko oduševljenje. Njihov dolazak u Sopot zbog otvaranja Male škole smatrali su početkom „napredka i preporoda za selo i okolicu Sopot“. Naglašavajući da će školu pohađati djeca iz Sopot, Pavlovca i Višnjevca, *Glasnik Majke Božje Vinagorske* piše: „U Sopotu je Mala škola najpotrebnija i radi prehrane i radi odgoja. Ne samo da je veliko siromaštvo od uvijek, nego su djeca, jer je selo na okupu i na raskršću cesta, uvijek na cesti. Vide koješta, čuju koješta, očevi u svietu na zaradi, majke na sve ne dospiju i tako djeca rastu bez nadzora i bez odgoja i već od malih nogu uče se neradu i neposlušnosti. A sad, kad bude Mala škola, bit će cieli dan u njoj i pod nadzorom u liepoj igri i učenju u redu, čistoći i vladanju. Koliko će se

²⁷ *Kronika – kuća matica: 1931. – 1948.*, dne 1. VI. 1942.

²⁸ Usp. *Kronika – kuća matica: 1931. – 1948.*, dne 1. i 17. VI. 1942.

²⁹ Usp. *Kronika – kuća matica: 1931. – 1948.*, dne 1. i 8. VII. 1942.

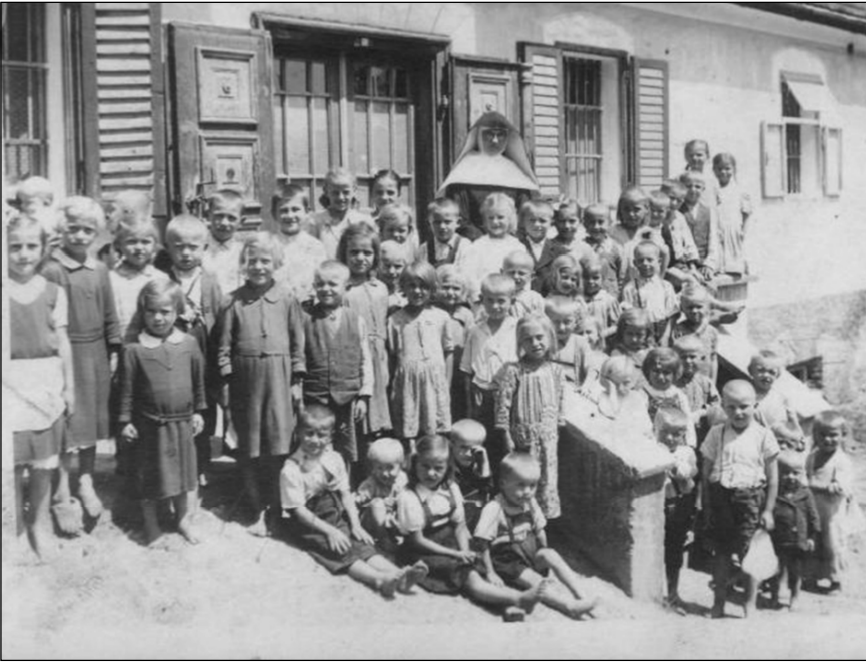
³⁰ Usp. *Kronika – kuća matica: 1931. – 1948.*, dne 28. i 29. VII. 1942.

³¹ Usp. *Kronika – kuća matica: 1931. – 1948.*, dne 19., 20. i 22. VII. i 28. XI. 1942.

³² Usp. *Kronika – kuća matica: 1931. – 1948.*, dne 18. X. 1942.

³³ *Kronika – kuća matica: 1931 – 1948.*, dne 6. XI. 1942.

³⁴ Usp.: *Kronika – kuća matica: 1931. – 1948.*, dne 17. XII. 1942.; *Zapisnik Družbe siromašnih ss. učiteljica Naše Gospe god. 1942.-1970.*, br. 19/1942.

Slika 8. S. Amata Skenderović s djecom u Sopotu 1943. godine

samo nesreća manje dogoditi! A kako će tek majke odahnuti, kad budu mogle mirno i bez straha ići na posao. Mala škola u Sopotu bit će od silno velike koristi i za djecu i za majke! Prava i velika blagodati!“ (Otvara se 1943: 9-10).

Nadbiskup Alojzije Stepinac rado je podržao osnivanje filijale u Sopotu, pa je sestrama koje tamo idu 3. veljače 1943. poručio neka „i na ovome novom mjestu uznastoje što savjesnije obdržavati svoja redovnička pravila, napredovati u duhovnom životu i raditi marljivo za povjerenu im mladež“.³⁵ Osam dana poslije ovih Stepinčevih riječi, časna majka Anuncijata Kopunović se 11. veljače 1943. sa s. Amatom Skenderović i s. Bernadettom Mamužić uputila iz Zagreba u Sopot. O njihovu putovanju i dojmovima s. Amata je na prvoj stranici sopotske kućne kronike zapisala: „Došao je dan kada smo morale ostaviti Zagreb i krenuti na novo misijsko polje rada. To je bilo 11. II. na Lurdsku Gospu kada su krenule na stanicu Časna Majka Marija Anuncijata Kopunović i s. M. Amata Skenderović i s. M. Bernadetta Mamužić. Izpratile su ih na stanicu s. M. Antonija Pukić i s. M. Aurora Ivušić. Autobus je krenuo u 11^h. Stigle smo sa raznim mislima i osjećajima u 1 sat poslije podne u Pregradu. U Pregradi su nas dočekala dvojica kola. Na prva je sjela Časna Majka i s. M. Amata, a na druga sama sestra Bernadetta. Čekale smo željno to mjesto novoga polja rada. (...) U Sopotu smo sa vel. vinagorskim župnikom koji nas u Sopotu dočekaو letimice pogledali naš budući stan i crkvicu. Crkvica je na briegu. Zaštitnik joj sveti Mihovil. Kad smo sve razgledali onda smo pošli na Vinagoru sa gosp. župnikom

³⁵ Fascikl *Sopot*, Msgr. Alojzije Stepinac s. Anuncijata Kopunović, Zagreb, 3. II. 1943.

Ivanom Vukinom. Župnik je sada sjeo s Časnom Majkom i stalno tumačio mjesta kroz koja smo prolazili. Na druga [kola] smo sjele nas dvie. – Došle smo u župni stan [u Vinagori] gdje smo bile pogošćene finim jelom. Posluživala nas župnikova sestra Andjela. Poslie užine je bila večernica sa tri svećenika s pokaznicom. – Naroda je bilo puno u crkvi. – Svi su oduševljeno pjevali. – Poslije večernice smo sa nastojnicom samostana [Družbe sestara] “Kćeri Milosrdja” pogledale crkvu, samostan, poštu, občinu i bivši samostan. – Zaista je bio mali prostor gdje su se prvi puta smjestile Kćeri Milosrdja. Sada imaju tako liepo uređeni samostan. Uto se već smračilo. Večeralale smo i išle spavati. Umorne smo već bile. Jedva smo dočekale večer. Dugo nismo mogle zaspati jer smo pričale o novim doživljajima.”³⁶

Sutra ujutro sestre su na svetoj misi, kako piše s. Amata, „došle u užu vezu s našim Spasiteljem koji nas je doveo u ovaj vinograd“ i potom su, u pratnji vlč. Vukine, otišle u Sopot.³⁷ Tom prigodom se osobito osjetilo oduševljenje mještana zbog dolaska sestara. O tom za Sopot iznimno važnom događaju *Glasnik Majke Božje Vinagorske* piše: „Veliki dan i veliko veselje doživjelo je selo Sopot 12. veljače ove godine! To je bio svakako najveći i najvažniji dan za selo Sopot. Staro selo Sopot nije već kroz 500 godina, otkada je u njem sagrađena kapela, imalo većeg i važnijeg dana nego što je bio dan 12. veljače ove godine! Tog su naime dana došle u Sopot častne sestre, da se u Sopotu nastane, osnuju svoj samostan i započnu s velikim i svetim poslom: odgojem mladeži, odgojem naše budućnosti! (...) Sestre Naše Gospe (iz Bačke) došle su i nastanile se u Sopotu! Došle su iz velikih hrvatskih ravnica u to liepo, pitomo i bregovito Zagorje, da tu rade u čast Bogu, a na korist narodu i domovini Hrvatskoj!“ (Dolazak 1943: 3-4).

U nastavku se opisuje svečani doček sestara: „U Sopotu, na razkršću, dočekalo ih veselo celo selo, i staro i mlado i mužko i žensko! Svaki je htio, da bude prisutan kod tog događaja za svoje selo! Veselje je pojačavalo i veselo sviranje vinagorske glazbe. Glazba Majke Božje Vinagorske ne manjka nigdje, gdje god je što važnog, a kamoli da bi manjkala, kad u jedno mjesto dolaze sestre reda Majke Božje! Zato je glazba došla i na doček časnih sestara Naše Gospe u Sopot. Kad je glazba svršila svoju pozdravnu koračnicu, pozdravio je sestre u ime ciele župe domaći župnik i želio im mnogo milosti i pomoći Božje, mnogo pomoći Marije Vinagorske i veliku zaštitu svetog Mihaela! Nakon župnika pozdravio je sestre u ime občine (Pregrada) i u ime sviju očeva občinski načelnik Radek Horvat. U ime djece pozdravile su dvie djevojčice, a u ime žena, matera i djevojaka Micika Hostić. I uz veselo sviranje glazbe, a još veće veselje dječice krenuli su svi u kapelu sv. Mihaela na sv. Misu. Svečanu sv. misu služio je domaći župnik uz asistenciju veleč. gg. Leopolda Kolenc i Franje Murko. Poslie odpjevanog evanđelja održao je župnik govor o tom velikom danu za selo Sopot, a na koncu mise zapjevalo je stotine njih oduševljeno: Tebe Boga hvalimo!“ (Dolazak 1943: 4).

³⁶ *Kronika Topusko, Sopot, Dobrna*. Sopot, dne 11. II. 1943.

³⁷ Usp. *Kronika Topusko, Sopot, Dobrna*. Sopot, dne 12. II. 1943.

Kraljevina Jugoslavija

Погрнурци

Службенички лист — Službenički list

I Презиме и име службеника *Stenderović Anastazija* *Pri stupanju u red do-*
I Prezime i ime službenika *bila ime Marije Amate*

II Рођена *tridesetprvog* дана *oktobra* месеца *18* *sto desete* год.*)
II Rođen *tridesetprvog* дана *oktobra* месеца *19* *sto desete* год.*)

у месту *Ђаранкут* среза *subotički* бановине *dunavska*
и месту *Subotica* среза *banovine*

III Народност *jugoslovenska* вера *rimokat.* завичајност *Subotica*
III Narodnost *jugoslovenska* vera *rimokat.* zavičajnost *Subotica*

Звање у државној *Učiteljica pripravnik Privatne rimokate*
служби**)

Звање у државној *ličke narodne škole, Naša Gospa u Subotici*
служби**)

Фотографија службеника, сваке десете године — Fotografija službenika, svake desete godine.
(Формат — Format 5 × 7)

Године Godine	Године Godine	Године Godine	Године Godine
1934/35			

*) Број дана у месецу и јединице и десетине у броју година исписати словима.
**) Сваку промену звања уписивати редом једно за другим. Ова рубрика треба на први поглед укратко да покаже последње звање службеника. Обзиром на рубрику XVII, овде стављати само називе звања.
**) Број дана у месецу и јединице и десетине у броју година исписати словима.
**) Сваку промену звања уписивати редом једно за другим. Ова рубрика треба на први поглед укратко да покаже последње звање службеника. Обзиром на рубрику XVII, овде стављати само називе звања.

По чланку 22 Закона о успостављању нових државних монопола од 3 августа 1933 год., штампар који се ухвати да штампа овај формулар, казни се по Кривичном закону.

Slika 9. Naslovnica Službeničkoga lista s. Amate

Sestre su se u Sopotu smjestile u kuću koju su ustaške vlasti oduzele židovskoj obitelji Gostl (Kloštarske 1943). Ti tragični događaji dogodili su se prije dolaska sestara u Sopot te one na njih nisu imale utjecaja, a vjerojatno nisu ni znale da je većinu članova te obitelji zadesila zla sudbina. Za kuću i posjed sestere su plaćale

najamninu.³⁸ No, uvjeti u kojima su živjele bili su daleko od prikladnih. Dva dana poslije dolaska, u nedjelju 14. veljače 1943. s. Amata bilježi da su si objed „jedva nekako skuhale na nekoj staroj peći“ i da je ona „klečeći kraj stola pisala pismo u Zagreb, jer nije bilo stolice“.³⁹ U ožujku su nabavile iz Zagreba štednjak i druge kućne potrepštine, no u nekim su stvarima i dalje oskudijevale.⁴⁰

Sopotska zajednica nastala je u doba Drugoga svjetskoga rata, što se neminovno odražavalo na život i rad sestara. To zorno dokazuje zapis kućne kroničarke, s. Dolorose Tomurad, od 23. kolovoza 1943.: „Poslije podne govorilo se na sve strane: ‘Danas dolaze braća partizani...’ Što ćemo? Znamo da smo mi, ni krivi ni dužni prvi na udarcu. Odlučismo da ćemo bdjeti cijelu noć. Tako i bi. Molili smo krunicu i večernju molitvu, pročitali razmatranje pa u ime Božje. Svatko sjedne na svoje mjesto osim s. Ivane [Cvijin] i s. Aleksandre [Kokić] koje su išle leći no to spavanje se ne može nazvati spavanjem jer niti jedna nije niti oka stisla. Noć nam je prolazila polako kao što obično prolaze noći kada se ne spava još pogotovo, ako se sa zebnjom čeka bjelina dana. S. Ivana već nije mogla izdržati od straha u krevetu, pa ustane misleći valjda da će biti sigurnija kad stoji, pa ustane. Kad li najednom čuda! Časna Predstojnica [s. Amata] već vidi braću u mraku kako pile telegrafске stupove kod naše kuće, a s. Ivana i s. Aleksandra već vide kako se miču u toj drhtavici. Neopisivi strah ih je prožimao. Ja sam međutim ostala mirna sjedeći na stolici, držeći krunicu u ruci, ali ne moleći jer mi je pamet bila suviše umorna. – Dva sata je. – Hajdemo spavati. Odoše svi, samo sam ja još ostala za svaki slučaj još do tri sata, da mogu mirnije spavati.“⁴¹

Premda su 23. kolovoza 1943. došli pred kuću, partizani nisu ušli u nju. No, kako bilježi kućna kronika, 5. veljače 1944. partizani, tj. „braća za čije se obraćenje molimo“, posjetili su sestre.⁴² Sutra je kroničarka zapisala: „Dan pun jeze od jučerašnjega koji nam ne da da se malo saberemo.“⁴³ Poslije dva mjeseca došla je u Sopot njemačka vojska te su i oni uskoro posjetili sestre.⁴⁴ Već 24. svibnja vratili su se partizani, što je kućna kroničarka popratila sljedećim riječima: „Ostali su te noći kod nas. Nisu nas dirali niti uznemirivali.“⁴⁵ Sljedećega dana kroničarka je zapisala: „Rano ujutro pod razmatranjem bila je jedna drugarica, kako se naziva. Nismo mnogo pažnje njoj posvećivale jer smo imale drugog posla.“⁴⁶

³⁸ Usp. Fascikl *Sopot. Ugovor o najmu stana-lokala*, Krapina, bez datuma, 1944.; *Zakupni ugovor*, Krapina, 29. VII. 1944.; *Zakupni ugovor*, Krapina, 13. IV. 1945.

³⁹ *Kronika Topusko, Sopot, Dobrna*. Sopot, dne 14. II. 1943.

⁴⁰ Usp. *Kronika Topusko, Sopot, Dobrna*. Sopot, dne 4. III. 1943.

⁴¹ *Kronika Topusko, Sopot, Dobrna*. Sopot, dne 23. VIII. 1943.

⁴² Usp. *Kronika Topusko, Sopot, Dobrna*. Sopot, dne 5. II. 1944.

⁴³ *Kronika Topusko, Sopot, Dobrna*. Sopot, dne 6. II. 1944.

⁴⁴ Usp. *Kronika Topusko, Sopot, Dobrna*. Sopot, dne 1. i 22. IV. 1944.

⁴⁵ *Kronika Topusko, Sopot, Dobrna*. Sopot, dne 24. V. 1944.

⁴⁶ *Kronika Topusko, Sopot, Dobrna*. Sopot, dne 25. V. 1944.

Partizani su 6. lipnja 1944. napustili Sopot, a 30. lipnja mjesno stanovništvo se naoružalo s ciljem obrane. Sestre su im morale ustupiti prostore svoje Male škole.⁴⁷ Poslije manje od godine, kućna kroničarka 9. svibnja 1945. bilježi da se cijeli dan i noć povlači preko Sopota njemačka vojska, a sutra su u mjesto došli partizani.⁴⁸ Njihov dolazak označio je završetak Drugoga svjetskoga rata za Sopot.

Glavni razlog dolaska sestara u Sopot bilo je vođenje tzv. Male škole, tj. dječjega vrtića. Na poticaj vlč. Ivana Vukine, časna majka Anuncijata Kopunović je 19. prosinca 1942. zamolila Ministarstvo unutrašnjih poslova da njezinoj Družbi povjeri vođenje Male škole u Sopotu.⁴⁹ Molbi joj je udovoljeno pa je dr. Ante Nikšić, ministar unutrašnjih poslova, 24. prosinca potpisao odluku o osnivanju ove ustanove i o njezinu povjeravanju Družbi siromašnih sestara učiteljica od Naše Gospe.⁵⁰ Upraviteljicom škole imenovana je 1. veljače 1943. s. Amata. Ugovorom kojega je tom prigodom potpisala obvezala se na redoviti odgojno-obrazovni rad, ali je prihvatila i odredbu „da podržava odnose izmedju Male škole i roditeljskog doma kućnim posjetima, roditeljskim sastancima“.⁵¹

Ni mjesec dana poslije dolaska sestara u Sopot, 1. ožujka 1943. počeo je rad Male škole. Na njezino otvaranje došlo je stotinjak djece s roditeljima te su prisustvovali misi sa zazivom Duha Svetoga.⁵² O uvjetima u kojima je počeo rad *Glasnik Majke Božje Vinagorske* piše: „Mala škola Sopot smještena je u kući, na raskršću u kojoj je prije bio dućan. Sestre imaju za sebe dvije sobice, a za djecu jednu sobu, kud se djeca stisla dok je još hladno, kuhinju i veliku dvoranu (bivšu radionu limene robe). Poslije Uskrsa držat će se Mala škola u toj velikoj dvorani, koja može da primi svu djecu, njih preko stotinu, sve najedamput. Dakako da djeca još nemaju klupica i stolova. To će se sad sve po redu načiniti. Malo po malo, pa će biti i sopotska Mala škola uređena i opremljena kao i ona na Vinagori i u Marincima. Kad se uredi ciela kuća, bit će jedna velika soba s predsobljem i za pučku školu. Sopot, nažalost još i danas, imade samo jednu školsku sobu, pa još do sada nijesu sva djeca uškolana. Ali na jesen, kad se uredi kuća u kojoj je Mala škola, bit će i jedna soba za djecu pučke škole! Moći će se dakle uškolati sva djeca. A to svakako veliki je napredak! I tako je Mala škola u Sopotu povod i prilika, da će doći do proširenja ‘velike škole!’“ (Otvorena 1943: 5-6).

Iz kućne kronike vidi se da je u Malu školu dolazilo redovito tridesetak djece.⁵³ S tom djecom sestre su 29. rujna 1943. priredile malu akademiju u povodu blagdana sopotskoga zaštitnika, sv. Mihovila. Kućna kroničarka bilježi da je na akademiju

⁴⁷ Usp. *Kronika Topusko, Sopot, Dobrna*. Sopot, dne 6. i 30. VI. 1944.

⁴⁸ Usp. *Kronika Topusko, Sopot, Dobrna*. Sopot, dne 9. i 10. V. 1945.

⁴⁹ Usp. *Djelovodnik Družbe bačkih siromašnih sestara učiteljica Naše Gospe od god. 1938. do 1953.*, br. 264/1942.

⁵⁰ Usp. Fascikl S. Amata Skenderović, Dr. Ante Nikšić, *Odlučujem*, Zagreb, 24. XII. 1942.

⁵¹ Fascikl S. Amata Skenderović, *Službovni ugovor*, Zagreb, 1. II. 1943.

⁵² Usp. *Kronika Topusko, Sopot, Dobrna*. Sopot, dne 1. III. 1943.

⁵³ Usp. *Kronika Topusko, Sopot, Dobrna*. Sopot, dne 5. III. 1943.

došlo mnogo gostiju iz Zagorja, osobito onih koji su sloveli kao intelektualna elita toga kraja, te su svi bili oduševljeni.⁵⁴ Sljedeća akademija održana je uoči Nikolinja, 5. prosinca 1943. Imala je čak 17 točaka, a u njihovu izvođenju pomogla su i djeca iz mjesne pučke škole. *Glasnik Majke Božje Vinagorske* o toj je akademiji donio sljedeći osvrt: „Priredba je bila vrlo dobro posjećena, a gledaoci bili su iznenađeni – nad tolikim uspjehom u radu s malom dječicom.“ (Školske 1944a, 13). *Glasnik* je i sljedeće godine pohvalno pisao o Nikolinjskoj priredbi te, među ostalim, ustvrdio: „Bilo je tu pjevanja, igra, predstava i dolazak sv. Nikole. Cijeli razpored od 10 točaka, osim sv. Nikole i krampusu, izvela su dječica Male škole. Sve je bilo dobro i lijepo izvedeno, pa se svak čudi strpljenju i maru č. sestre, koja je sve to izvježbala. Jer nije baš tako lako izvježbati glumce, od kojih još niti jedan ne zna svoje uloge pročitati! Treba ga učiti iz usta u usta. Ali ipak i to je uspjelo i to vrlo dobro! Na koncu je došao sv. Nikola s darovima. Donio je svega. I bonbona i kolačića i još glavnije svakom djetetu bilo hlačice bilo suknjicu. Bonbonima i kolačićima veselila se više djeca, a hlačicama i suknjicama njihove mamice. Sv. je dakle Nikola pomogao, da će djeca lakše dolaziti u školu, kad će imati u čemu. Krampus se pak dobro držao i nije nikog odnio!“ (Školske 1944c, 12).

Iz navedenoga se vidi da su sestre sopotskoj dječici pribavile odjeću, što nije bio jedini iskaz dobročinstva prema njima. Sestre su vodile brigu i o prehrani djece, koja su uglavnom bila iz siromašnih obitelji. S. Amata je nekoliko puta u teškim ratnim okolnostima osobno odlazila u Zagreb nabaviti hranu i organizirati prijevoz u Sopot.⁵⁵

U jesen 1943. Sopotljani su predložili svom župniku neka zamoli sestre da poučavaju njihovu djecu u gimnazijskim predmetima kako bi na kraju školske godine mogli polagati ispite na nekoj gimnaziji. Župnik je otišao u Zagreb i iznio prijedlog časnoj majci Anuncijati Kopunović, koja je to prihvatila pa su sestre ubrzo počele poučavati djecu u gimnazijskim predmetima. U tom prosvjetnom apostolatu sudjelovala je i s. Amata (Sopočka 1943). Osim toga i rada u Maloj školi, od siječnja 1944. predavala je u mjesnoj pučkoj školi.⁵⁶ Budući da je očekivala promaknuće u službi, početkom 1945. prikupljala je potrebne dokumente,⁵⁷ ali je dolazak komunista na vlast to osujetio. Štoviše, 28. srpnja 1945. uručili su s. Amati otkaz,⁵⁸ što je označilo kraj njezina prosvjetnoga rada, jer u novonastaloj komunističkoj Jugoslaviji redovnicama nije bilo mjesta u državnim školama i vrtićima, a njihovi su ukinuti i tako im je onemogućen prosvjetni rad. I s. Amata bila je žrtva ove ideološke borbe protiv Katoličke Crkve.

⁵⁴ Usp. *Kronika Topusko, Sopot, Dobrna*. Sopot, dne 29. IX. 1943.

⁵⁵ Usp. *Kronika – kuća matica: 1931 – 1948.*, dne 8. I. i 24. II. 1945.

⁵⁶ Usp.: Fascikl S. Amata Skenderović, *Odluka*, Zagreb, 15. XII. 1943., *Obavijest*, Zagreb, 14. I. 1944., *Zapisnik*, Sopot, 15. I. 1944.; Školske 1944b.

⁵⁷ Usp. Fascikl S. Amata Skenderović, *Uredovna potvrda*, Pregrada, 29. I. 1945.

⁵⁸ Usp. Fascikl S. Amata Skenderović, Prosvjetni odjel Kotarskoga Narodnoga odbora Pregrada s. Amati Skenderović, Pregrada, 28. VII. 1945.

U Sopotu je s. Amata razvila i karitativni rad, osobito među bolesnicima, pa su je mještani prozvali „časna doktorica“. Obilazila je bolesnike, donosila im lijekove, njegovala ih i duhovno hrabrila.⁵⁹ Pritom nije štedjela vlastito zdravlje, što se vidi iz kućne kronike koja 24. studenoga 1943. bilježi da je po velikoj kiši otišla k nekoj bolesnici, premda je i sama bolesna, a sutra je posjetila dvije bolesnice.⁶⁰

Već smo spomenuli da je dolazak partizana u Sopot 10. svibnja 1945. označio kraj Drugoga svjetskoga rata u tom mjestu, ali ne i kraj problema za sestre. Dapače, 27. lipnja 1945. došla je u Sopot vlasnica kuće u kojoj su sestre boravile, preživjela članica obitelji Gostl, te je najavila sestrama da moraju napustiti kuću.⁶¹ Vlasnica je 9. srpnja otkazala sestrama stan i sljedećega dana uselila u svoju kuću.⁶² Odluku o povratu nekretnine vlasnici, kojoj su je nepravedno oduzele ustaške vlasti, potvrdio je Seoski Narodni odbor Sopot i Kotarski Narodni odbor Pregrada,⁶³ pa su sestre morale potražiti drugi smještaj za sebe i za svoju Malu školu. No, njihov je trud bio uzaludan jer je Okružni Narodnooslobodilački odbor Varaždin 18. srpnja naredio s. Amati da imovinu Male škole preda povjerenicima novih vlasti.⁶⁴ Očito se s. Amata „nadala protiv svake nade“ pa je poslije dva dana, 20. srpnja, sa s. Ivanom Cvijjin otišla u Varaždin kako bi se pokušala dogovoriti s novim vlastima o nastavku rada Male škole, ali uzalud. Kućna kroničarka to je kratko prokomentirala sljedećim riječima: „Vratile su se iz Varaždina č. Predstojnica i s. Ivana. Svršeno je. Škola se ima zatvoriti, a mi u ime Božje odputovati.“⁶⁵

Sutra, 21. srpnja samostanska kroničarka je zapisala: „Danas se ima zatvoriti škola. Jučer su djeca bila zadnji puta. U svakom je pobuđivala samilost ta siročad kojoj se sada mnogo odkida od usta. Danas popodne došli su iz Pregrade sa socijalnog odjela da preuzmu inventar i druge stvari 'Male škole'. Sve smo liepo predali u najljepšem redu.“⁶⁶

U nedjelju 22. srpnja bio je službeni oproštaj od sestara u kapeli sv. Mihovila,⁶⁷ a sutra je osvanuo dan odlaska. Kućna kroničarka piše da je u 10.30 došao auto po sestre i nastavlja: „Onda na okupu djece, žena i svega Božjega da se maknuti nismo mogli. Tovarili smo se prilično dugo i pored raznih nezgoda ipak smo se zgurali u taj mali auto. Vrijeme je da uđemo. Žene plaču, djeca plaču - idemo. Zadnji puta smo se još okrenuli prema onoj kući u kojoj nam je Gospodin pripravio toliko časova

⁵⁹ Usp. *Kronika Topusko, Sopot, Dobrna*. Sopot, dne 14. III. 1943.

⁶⁰ Usp. *Kronika Topusko, Sopot, Dobrna*. Sopot, dne 24. i 25. XI. 1943.

⁶¹ Usp. *Kronika Topusko, Sopot, Dobrna*. Sopot, dne 27. VI. 1945.

⁶² Usp. *Kronika Topusko, Sopot, Dobrna*. Sopot, dne 9. i 10. VII. 1945.

⁶³ Usp. Fascikl *Sopot*: Seoski Narodni odbor Sopot, *Potvrda*, Sopot, 13. VII. 1945.; Kotarski Narodni odbor Pregrada, *Potvrda*, Pregrada, 14. VII. 1945.

⁶⁴ Usp. Fascikl S. Amata Skenderović, *Zapisni*, Sopot, 20. VII. 1945.

⁶⁵ *Kronika Topusko, Sopot, Dobrna*. Sopot, dne 20. VII. 1945.

⁶⁶ *Kronika Topusko, Sopot, Dobrna*. Sopot, dne 21. VII. 1945.

⁶⁷ Usp. *Kronika Topusko, Sopot, Dobrna*. Sopot, dne 22. VII. 1945.

koji su mogli približiti dušu k' Njemu. Iz duše svake pojedine vinuo se hvalospjev: Te Deum laudamus! [Tebe, Boga, hvalimo!]⁶⁸.

Spomenuti nam je da je s. Amata jedina od svih članica sopotske filijale djelovala u njoj od utemeljenja filijale 12. veljače 1943. do njezina zatvaranja 23. srpnja 1945. U povijest je ušla i kao jedina predstojnica te filijale jer je upravljala njome kroz čitavo razdoblje postojanja sopotske filijale. Tu je s. Amata, kako piše s. Fides Vidaković, „svoje srce dijelila mališanima iz najsiromašnijih obitelji“. U nastavku se s. Fides kratko osvrnula i na ulogu s. Amate među sestrama u Sopotu: „Trebalo je u izvjesnim časovima mnogo optimizma i velikog pouzdanja, da se održi duh u zajednici. Kao starija bila je svijesna da ne smije niti na čas klonuti, jer su oni oko nje bili odveć mladi i neiskusni.“⁶⁹

Predstojnica u Dobrni kraj Celja (1945. – 1948.)

Kako bi sestrama koje su preko godine naporno radile u školama, dječjim vrtićima i sirotištima osigurala mjesto za ljetni odmor, Družba je u travnju 1936. kupila posjed s kućom u Dobrni kraj Celja. No, u svibnju 1941. nacisti su izbacili sestre iz njihove kuće.⁷⁰ Tek poslije Drugoga svjetskoga rata, u lipnju 1945. s. Amata je sa s. Angelinom Ivković poslana običi kuću u Dobrni. U Zagreb su se vratile s viješću da je kuća u dobrom stanju, ali je većina pokretnina raznesena, osim nešto drvenoga namještaja.⁷¹ Ubrzo su druge dvije sestre otišle u Dobrnu i službeno su ponovo preuzele svoju kuću.⁷² Vjerojatno nisu slutile da će ta kuća postati utočište sestrama koje su 23. srpnja 1945. morale napustiti Sopot, no upravo to se dogodilo.

Na sam dan ukidanja sopotske filijale, njezina predstojnica s. Amata Skenderović i s. Dolorosa Tomurad doputovale su u Dobrnu, gdje je njihovim dolaskom ponovo otvorena filijala koju su 1941. raspršile nacističke vlasti. S. Amati je i ovdje povjerena služba prve predstojnice, a s. Dolorosa je na prvoj stranici kućne kronike zapisala: „U ime Gospodnje počet ću kroniku obnovljene kuće u Dobrni, i dao Gospodin da svi članovi koji budu živjeli u njoj steknu onu visinu savršenosti na koju nas je Gospodin pozvao. (...) Do mraka smo hvala Bogu sve stvari pospremili u jednu oveću sobu. Izmolivši večernju molitvu usnusmo u Gospodinu u sobi koja će ako dade Gospodin biti kapelica.“⁷³ Sutra je kroničarka zapisala: „Ujutro u 6 sati smo išle na sv. Misu. Svježina zraka i ljepota prirode dizala nas je visoko. Iza sv. Mise smo išle kod. Gosp. Župnika da se javimo. On nas je malo uputio gdje ćemo se javiti

⁶⁸ *Kronika Topusko, Sopot, Dobrna*. Sopot, dne 23. VII. 1945.

⁶⁹ Fascikl *S. Amata Skenderović, Fides Vidaković: Nekrolog naše drage sestre – M. Amate Skenderović*. Zagreb, 9. IX. 1965.

⁷⁰ Usp. *Kronika – kuća matica: 1931 – 1948.*, dne 3. V. 1941.

⁷¹ Usp.: *Kronika Topusko, Sopot, Dobrna*. Sopot, dne 18. i 21. VI. 1945.; *Zapisnik Družbe siromašnih ss. učiteljica „Naše Gospe“ god. 1942.-1970.*, br. 24 i 25/1945.

⁷² Usp. *Kronika – kuća matica: 1931 – 1948.*, dne 27. VI. i 3. VII. 1945.

⁷³ *Kronika Topusko, Sopot, Dobrna*. Sopot, Dobrna, dne 23. VII. 1945.

i t. d. Bile smo se prijaviti a kada smo se vratile kući latile se spremanja. Prvi dan smo toliko postigle da smo uredile sobu č. Predstojnice, dok je s. Dolorosa još sljedeće noći spavala na divanu.“⁷⁴

U obnovljenoj filijali u Dobrni sestre su se uzdržavale obrađivanjem vrta i nji-ve, uzgajanjem domaćih životinja i štrikanjem odjeće za potrebe mještana.⁷⁵ Uza sve to, s. Amata 2. svibnja 1946. piše da je njihovo materijalno stanje teško te dodaje: „Inače naš život teče uvijek istim redom. Radimo u vrtu i na njivi. Odijeljeni smo potpuno od svega. Ali samo da nam ni srce ne prione ni za što. Teško nam je, jer smo materijalno slabo opskrbljeni, ali što ćemo. U ime Božje biti će jednom bolje. Onima, koji Boga ljube sve se okreće na dobro.“⁷⁶

S. Amata je, poučena iskustvom iz Sopot, bila svjesna da su sestre svugdje, pa i u Dobrni, izložene neprijateljstvu komunističkih vlasti. Držimo da upravo u tom duhu treba shvatiti sljedeće riječi što ih je 18. studenoga 1945., četiri mjeseca nakon dolaska u Dobrnu, zapisala u kućnu kroniku: „Današnja su vremena takova da časne sestre moraju biti sretni što su žive.“⁷⁷ Poslije mjesec i pol, 1. siječnja 1946. zapisala je: „Eto, stupili smo u Novu Godinu. Puna je zagonetka, jer neznamo što nas čeka. Hoćemo li druge godine biti zajedno, jer nam se za sada zla budućnost kroji. No ništa što nas snalazi nije na našu duševnu štetu, ako sve primimo kao dar Božji. Božjom pomoću veselo naprijed.“⁷⁸ I 1947. godina počela je u neizvjesnosti, pa je s. Amata 1. siječnja zapisala: „Otvorila je vrata i ova godina. Ne znamo što se u njoj skriva. Tajnovita je! Uzdamo se u Providnost da ćemo je moći podnijeti. On će nam pomoći.“⁷⁹

Godina 1947. sestrama je donijela veliku neugodnost. Vlasti su ih potkraj rujna obavijestile da u svojoj kući moraju dati dvije sobe, kuhinju i nusprostorije Elizabeti (Lizi) Borovnik, kojoj moraju omogućiti da useli najkasnije do 15. listopada.⁸⁰ Protesti s. Amate samo su odgodili izvršenje odluke i Liza Borovnik je 1. prosinca 1947. uselila kod sestara.⁸¹ Posljednjega dana te godine s. Amata je u samostansku kroniku zapisala: „Projurila je i ova godina sa svim ugodnostima i neugodnostima kao i sve druge. Otišla je u nepovrat. Zakopala je sve u zaborav. Stojimo na pragu Stare i Nove

⁷⁴ *Kronika Topusko, Sopot, Dobrna*. Sopot, Dobrna, dne 24. VII. 1945.

⁷⁵ Usp. *Kronika Topusko, Sopot, Dobrna*. Sopot, Dobrna, dne 12. XII. 1945. i 2. V. 1946.

⁷⁶ *Kronika Topusko, Sopot, Dobrna*. Sopot, Dobrna, dne 2. V. 1946.

⁷⁷ *Kronika Topusko, Sopot, Dobrna*. Sopot, Dobrna, dne 18. XI. 1945.

⁷⁸ *Kronika Topusko, Sopot, Dobrna*. Sopot, Dobrna, dne 1. I. 1946.

⁷⁹ *Kronika Topusko, Sopot, Dobrna*. Sopot, Dobrna, dne 1. I. 1947.

⁸⁰ Usp. Kutija *Dobrna*, Alojz Koren sestrama Naše Gospe u Dobrni, Dobrna, 29. IX. 1947.

⁸¹ Usp.: *Kronika Topusko, Sopot, Dobrna*. Sopot, Dobrna, dne 1. XII. 1947.; Kutija *Dobrna*, Alojz Koren sestrama Naše Gospe, Dobrna, 31. X. 1947.; Kutija *Dobrna*, S. Amata Skenderović Stanovanjskoj komisiji KLO Dobrna, Dobrna, 4. XI. 1947.; Kutija *Dobrna, Odločbo*, Celje, 20. XI. 1947.

godine. U ponoć su zvonili u crkvi. Hvala Bogu na svim milostima i darovima. On neka sve to blagoslovi i učini plodnim za 1948. g.⁸²

Iz navedenoga se zapisa može zaključiti da s. Amata, unatoč neugodnostima iz 1947. godine, nije očekivala značajnih promjena u novoj godini, a ponajmanje da će sestre biti prognane iz svoje kuće. No, upravo to će se dogoditi. Prvi loš znak dogodio se 20. svibnja 1948. kad je komunistički službenik došao u pratnji policajca te popisao sobe i krevete u kući.⁸³ Poslije dva mjeseca, 31. srpnja s. Amata je u kućnu kroniku zapisala: „Bože, daj nam snage i milosti koje su nam potrebne za snažanje svagdašnjih križeva i poteškoća. Fiat! Neka se u svemu vrši volja Oca nebeskoga.“⁸⁴

S. Amati i ostalim sestrama uistinu je trebalo snage za križ kojega su im komunističke vlasti uskoro stavile na leđa. Dana 21. kolovoza 1948. s. Amata je otišla platiti porez i preuzeti neku poštu. Dok je ona bila odsutna, oko 11 sati došla su četiri komunistička službenika i, bez pismenoga naloga, naredili su sestrama da u roku od pola sata napuste Dobrnu. Kad su sestre „tražile legitimacije i pismeno obrazloženje na temelju čega moraju izići iz svoje kuće i tako naglo napustiti Dobrnu, bio je odgovor da šute, jer će ih zatvoriti“.⁸⁵ Dok je trajao taj metež, vratila se predstojnica s. Amata. Prizor koji ju je dočekaao i ono što je uslijedilo u kućnoj kronici je opisala sljedećim riječima: „Kad sam došla kući imam što vidjeti. Pred kućom stoje (stog) sve izbačene stvari. Došla Ozna i morali se za pola sata iseliti iz kuće. To je bio metež. Kolima smo se nas tri dovezli u Celje sa stvarima, a tri su otišle autom. Navečer oko pola osam smo brzim [vlakom] došle u Zagreb. Tako smo eto morale ostaviti našu divnu Dobrnu i našu kapelicu. – Isus nam je ostao u njoj. – S time je zatvorena kuća u Dobrni.“⁸⁶

Sestrama nije bilo dopušteno čak ni konzumirati posvećene hostije ni prenijeti ih u mjesnu crkvu. Morale su ih ostaviti u svetohraništu kućne kapele, gdje su komunisti počinili svetogrđe nad njima. Sa sobom su sestre smjele uzeti samo toliko osobnih stvari koliko je svaka mogla ponijeti, a sve drugo ostalo je za njima. Morale su iz Dobrne otići ravno na željezničku postaju u Celju, a odatle vlakom u Zagreb.⁸⁷ Za s. Amatu, kako je kasnije zapisala s. Fides Vidaković, ovaj postupak komunističkih vlasti bio je težak „udarac, koji je i te kako utjecao na njeno srce, a ona ga je podnijela junački“.⁸⁸

⁸² *Kronika Topusko, Sopot, Dobrna*. Sopot, Dobrna, dne 31. XII. 1947.

⁸³ Usp. *Kronika Topusko, Sopot, Dobrna*. Sopot, Dobrna, dne 20. V. 1948.

⁸⁴ *Kronika Topusko, Sopot, Dobrna*. Sopot, Dobrna, dne 31. VII. 1948.

⁸⁵ Kutija *Dobrna*, S. Anđelina Kujundžić Vjerskoj komisiji pri Predsjedništvu Vlade N. R. Hrvatske u Zagrebu, Zagreb, 28. IX. 1948.

⁸⁶ *Kronika Topusko, Sopot, Dobrna*. Sopot, Dobrna, dne 21. VIII. 1948.

⁸⁷ Usp.: Kutija *Dobrna*, S. Anđelina Kujundžić Vjerskoj komisiji pri Predsjedništvu Vlade N. R. Hrvatske u Zagrebu, Zagreb, 28. IX. 1948.

⁸⁸ Fascikl *S. Amata Skenderović*, Fides Vidaković: *Nekrolog naše drage sestre – M. Amate Skenderović*. Zagreb, 9. IX. 1965.

Punih deset godina sestre su vodile pravnu bitku za povratak imovine u Dobrni te se 1957. činilo da su izvojevale pobjedu. Vlasti su poništile sve ranije odluke o oduzimanju posjeda i donijele odluku da ga se vrati sestrama. Posljednja predstojnica dobrnske filijale, s. Amata Skenderović otišla je 15. srpnja 1958. u Dobrnu sa s. Stanislavom Šokčević i ponovo preuzela vlasništvo nad Družbinim posjedom. Povratak u mjesto iz kojega je sa sestrama prognana u kolovozu 1948. i preuzimanje kuće u kojoj je živjela nedvojbeno je smatrala pobjedom pravde te ne treba sumnjati da je zbog toga bila osobito radosna. U tom raspoloženju se 31. srpnja vratila u Zagreb i potom u Garešnicu, gdje je u to doba živjela, ni ne sluteći da će sestre samo pet dana poslije toga ponovo biti izbačene iz svoje kuće u Dobrni, ovoga puta zauvijek.⁸⁹

Ostale službe i premještaji

Iz ukinute dobrnske filijale s. Amata se 21. kolovoza 1948. vratila u matičnu kuću u Zagrebu (Matrikula), gdje je ostala nepunih pet mjeseci. Naime, 12. siječnja 1949. utemeljena je filijala pri subotičkoj katedralnoj župi sv. Terezije, a s. Amata je imenovana njezinom prvom predstojnicom.⁹⁰ Po isteku trogodišnjega mandata, 27. siječnja 1951. vratila se u matičnu kuću u Zagrebu,⁹¹ gdje joj je ponovno povjerena služba odgojiteljice postulantica (Matrikula).

Ni ponovni boravak s. Amate u Zagrebu nije dugo potrajao. Družba ju je ubrzo opet zatrebala na službi kućne predstojnice, ovoga puta u Varaždinu. Na tu je službu imenovana 13. kolovoza 1952.⁹² te je 26. kolovoza došla u Varaždin. No, poslije samo tri dana, 29. kolovoza župnik vlč. Mihovil Kanoti pokazao joj je pismo kojega će tog dana poslati časnoj majci u Zagreb, a kojim otkazuje suradnju sestrama zbog teških ekonomskih prilika u kojima se nalazi.⁹³ Takav njegov postupak sestre je iznenadio jer se ničime nije dalo naslutiti da će se to dogoditi. S. Amata je došla u Varaždin i preuzela upravljanje filijalom ni ne sluteći da će tu ostati svega dvadesetak dana. Ipak, u kućnoj kronici, koju je od dolaska u Varaždin svojom rukom pisala, nema ni traga zamjeranju ili ljutnji prema župniku. Posljednjega dana u Varaždinu, 15. rujna 1952., sestre su se spakirale, uredile prostore u kojima su živjele, oprostile su se sa župnikom i njegovom sestrom koja je preuzela vođenje domaćinstva te su popodne napustile Varaždin. S. Amata je tom prigodom u kućnu kroniku zapisala: „U pola pet smo stavile naše bale i pakete na kola koja je neki dobar čovjek Stjepan Sambolek na stanicu odvezao i predao. Pomagala mu je žena i djeca. Krenile smo i zauvijek ostavile grad Varaždin. S time je zatvorena kuća u Varaždinu.“⁹⁴

⁸⁹ Usp. *Kronika samostana ss. „Notre Dame“ Zagreb 1951.-1956.*, dne 15. i 31. VII. i 5. VIII. 1958.

⁹⁰ Usp. *Subotica I. Kronika 1945. – 1957.*, dne 12. I. 1949.

⁹¹ Usp. *Subotica I. Kronika 1945. – 1957.*, dne 27. I. 1951.

⁹² Usp. *Zapisnik Družbe siromašnih ss. učiteljica „Naše Gospe“ god. 1942. – 1970.*, br. 34/1952.

⁹³ Usp. *Kronika kuće ss. u Varaždinu i Rumi*, dne 26. i 29. VIII. 1952.

⁹⁴ *Kronika kuće ss. u Varaždinu i Rumi*, dne 15. IX. 1952.

Na sam dan zatvaranja varaždinske filijale, 15. rujna 1952. Vrhovno vijeće Družbe prihvatilo je poziv župnika iz Rume vlč. Franje Pohna da sestre preuzmu službu sakristanke i orguljašice u toj župi, pa je s. Amata imenovana prvom predstojnicom nove zajednice.⁹⁵ Ponovno joj je povjereno da organizira život i rad nove filijale. S još dvije sestre stigla je uvečer 3. listopada u Rumu te su se smjestile u dodijeljene im prostore.⁹⁶ S. Amata je, uz kućanske poslove koje je obavljala i u Varaždinu, preuzela brigu za čišćenje crkve i sakristije.⁹⁷ Život zajednice odvijao se skladno i mirno, a suradnja s mještanima i župnikom bila je jako dobra. Nešto više od dva mjeseca od dolaska u Rumu, s. Amata je 1952. godinu u kućnoj kronici zaključila riječima da je sve „na svijetu prolazno“,⁹⁸ a prvoga dana nove godine zapisala je: „Hvala Bogu! Otvara vrata 1953. godina. Što nam nosi? Puna je tajna! Ništa ne znamo šta će nas stići. Uzdamo se u milost Božju. Bog će nam pomoći. Providnost Božja s nama upravlja.“⁹⁹ Na početku sljedeće godine zapisala je: „Nova Godina nam stigla. Stoji pred nama posve nepoznata. Počimamo je u ime Isusovo. Sve na Slavu Božju! Bog će nam pomoći.“¹⁰⁰

Po isteku trogodišnjega mandata, s. Amata je 24. rujna 1955. predala upravljanje zajednicom novoj predstojnici s. Aurori Ivušić i 26. rujna otputovala u Zagreb.¹⁰¹ Tu je 3. listopada, uz službu vrhovne ekonomice Družbe, preuzela i službu kućne ekonomice.¹⁰² No, sve više su je mučili zdravstveni problemi, pa je poslije devet mjeseci, 8. srpnja 1956. vođenje kućne ekonomije predala s. Gabrijele Kopunović.¹⁰³

Nekoliko mjeseci prije nego se s. Amata u rujnu 1955. vratila u Zagreb, došla je u matičnu kuću njezina nećakinja Matija Skenderović koja je odlučila stupiti u Družbu.¹⁰⁴ S. Amata je 15. kolovoza 1956. prisustvovala njezinu redovničkom oblačenju, kad joj je nećakinja dobila ime s. Leonija.¹⁰⁵ No, njezinu polaganju prvih zavjeta sljedeće godine nije prisustvovala jer je malo prije toga, 29. srpnja 1957., imenovana

⁹⁵ Usp. *Zapisnik Družbe siromašnih ss. učiteljica „Naše Gospe“ god. 1942. – 1970.*, br. 43, 45 i 46/1952.

⁹⁶ Usp. *Kronika kuće ss. u Varaždinu i Rumi*, dne 3. X. 1952.

⁹⁷ Usp. *Kronika kuće ss. u Varaždinu i Rumi*, dne 6. i 17. X. 1952.

⁹⁸ *Kronika kuće ss. u Varaždinu i Rumi*, dne 31. XII. 1952.

⁹⁹ *Kronika kuće ss. u Varaždinu i Rumi*, dne 1. I. 1953.

¹⁰⁰ *Kronika kuće ss. u Varaždinu i Rumi*, dne 1. I. 1954.

¹⁰¹ Usp. *Kronika kuće ss. u Varaždinu i Rumi*, dne 24. i 26. IX. 1955.

¹⁰² Usp. *Kronika samostana ss. „Notre Dame“ Zagreb 1951. – 1956.*, dne 26. IX. i 3. X. 1955. Odluku o njezinu premještanju iz Rume u Zagreb donijelo je Vrhovno vijeće na sjednici 2. VIII. 1955. Usp. *Zapisnik Družbe siromašnih ss. učiteljica „Naše Gospe“ god. 1942. – 1970.*, br. 37/1955.

¹⁰³ Usp. *Kronika Samostana Sestara „Notre Dame“ Zagreb 1956. – 1960.*, dne 22. V., 24. VI. i 9. VII. 1956.

¹⁰⁴ Usp. *Kronika samostana ss. „Notre Dame“ Zagreb 1951. – 1956.*, dne 7. V. 1955.

¹⁰⁵ Usp. *Kronika Samostana Sestara „Notre Dame“ Zagreb 1956. – 1960.*, dne 15. VIII. 1956.

kućnom predstojnicom u Garešnici.¹⁰⁶ Otputovala je tamo 2. kolovoza.¹⁰⁷ i sutra preuzela upravljanje zajednicom.¹⁰⁸ Premještaj u Garešnicu prihvatila je unatoč stalnim zdravstvenim problemima, zbog koji je često morala dolaziti k liječniku u Zagrebu.¹⁰⁹ U listopadu 1959. provela je tri dana u bolnici na Rebru na promatranju.¹¹⁰

Za života u Garešnici s. Amata je vodila kućnu kroniku iz koje se vidi da je sa sestrama obavljala razne kućanske poslove, obrađivala zemlju i čistila župnu crkvu. U kronici se može pratiti svakodnevni život ove male zajednice koja je, kako potvrđuje u zapisniku kanonske vizitacije časna majka Beata Milašin, živjela skladno i harmonično, u duhu međusobne ljubavi. I suradnja sa župnikom bila je na visini, što je pozitivno djelovalo na župljane.¹¹¹

Po isteku trogodišnjega mandata kućne predstojnice u Garešnici, s. Amata je 22. rujna 1960. predala upravljanje zajednicom s. Bogdani Vuković i sutra otputovala u Zagreb, u kuću maticu u Primorskoj ulici.¹¹² Odatle je, vjerojatno početkom 1962. premještena u osječku Retfalu, gdje je ostala nekoliko mjeseci te se vratila u kuću maticu u Zagrebu i tu provela ostatak života.¹¹³ No, iznenadna smrt, kako ćemo vidjeti u nastavku, nije ju zatekla u Zagrebu, nego u Taborskom.

„Duhovni profil“ s. Amate

Premda iza s. Amate nije ostao duhovni dnevnik ili oduži zapisi koji bi omogućili dublji uvid u njezin nutarnji svijet, ipak je, na temelju kratkih odluka iz duhovnih vježba¹¹⁴ i zapisa u kućnim kronikama koje je vodila, moguće kazati nešto i o tome.

¹⁰⁶ Usp. Fascikl *Garešnica*, S. Anđelina Kujundžić s. amati Skenderović, Zagreb, 29. VIII. 1957.

¹⁰⁷ Usp. *Kronika Samostana Sestara „Notre Dame“ Zagreb 1956. – 1960.*, dne 2. VIII. 1957.

¹⁰⁸ Usp. *Garešnica. Kronika 1956. – 1962.*, dne 2. i 3. VIII. 1957.

¹⁰⁹ Usp. *Kronika Samostana Sestara „Notre Dame“ Zagreb 1956-1960*, dne 24. II., i 29. IV. i 8. VII. 1957.; 13. IV., 14. V. i 28. VIII. i 6. X. 1959.

¹¹⁰ Usp. *Kronika Samostana Sestara „Notre Dame“ Zagreb 1956. – 1960.*, dne 10. X. 1959.

¹¹¹ Usp. *Garešnica. Kronika 1956. – 1962.*, dne 24. V. 1960.

¹¹² Usp. *Garešnica. Kronika 1956. – 1962.*, dne 22. i 23. IX. 1960.

¹¹³ Da je s. Amata bar nekoliko mjeseci boravila u Osijeku potvrđuje s. F. Vidaković u njezinu nekrologu (Fascikl *S. Amata Skenderović*, Fides Vidaković: *Nekrolog naše drage sestre – M. Amate Skenderović*, Zagreb, 9. IX. 1965.), ali i njezin sinovac Ivan Skenderović koji nam je predočio pisma što ih je s. Amata 15. IV. i 11. VI. 1962. pisala njegovu ocu (tj. svojem bratu) Antunu iz Osijeka. Nažalost, kronika kuće maticice ne bilježi datum premještaja s. Amate u Osijek ni povratka u Zagreb. Iz kronike se vidi da se 21. XI. 1961. nalazila u Zagrebu, a potom joj u kronici nema spomena do 7. IX. 1962., kad je došla u Zagreb na duhovne vježbe. Nije isključeno da je tad ostala u Zagrebu, jer se 16. VIII. te godine spominje da su je došli posjetiti neki gosti. No, potom joj opet u kronici nema spomena do 24. IV. 1963., kad je već sigurno opet živjela u kući matici, gdje se tog dana sa časnom majkom Beatom Milašin vratila s puta u Suboticu. Usp. *Kronika – Matice Zagreb od svibnja 1960. – do kraja 1976. god.*

¹¹⁴ U fasciklu *S. Amata Skenderović* čuvaju se njezine odluke iz duhovnih vježba s datumima 8. IX. 1956., 25. VII. 1957. i 11. IX. 1960. te nedatirane iz 1952., 1953., 1954., 1962., 1963. i 1964.

Stalno si je osvješćivala neprestanu nazočnost Božju, pozivajući samu sebe da uvijek hodi u Njegovoj nazočnosti. Osobitu pobožnost gajila je prema Kristu u presvetom oltarskom sakramentu, pa se savjesno pripremala za svetu pričest i svakodnevno više puta dolazila u kratke pohode i na dužu molitvu pred tabernakul. Svaka misa bila joj je, kako je sama zapisala, prigoda da dođe u „užu vezu s našim Spasiteljem“. ¹¹⁵ Godinama je svakog tjedna obavljala pobožnost križnoga puta i jednosatno klanjanje. Kod same molitve nastojala je biti skrušena i postojana. Uza sve to, kao i drugi vjernici, iskusila je i razdoblja tzv. duhovne suše. No, s pomoću Božjom, prebrodila ih je čvrstim pristajanjem uz vlastite duhovne odluke. Pritom je samu sebe upozoravala da u pogledu donesenih duhovnih odluka ne smije biti polovična, a sve s jednim ciljem: „Isuse: Da zapostavljam sebe, a uzvisujem Tebe.“ ¹¹⁶

Duh pokore nje govala je odricanjem od hrane, prešutnim prelaženjem preko nanesenih joj uvreda i strpljivim podnošenjem životnih poteškoća. Pazila je na svoje vladanje u svakodnevним prilikama i na izvršavanje svojih obveza, a u odnosu prema drugima nastojala je biti ljubazna i susretljiva. Osobito je pazila na sestrinsku ljubav i poštivanje te je s vedrinom susretala ljude. Među njezinim zapisanim duhovnim odlukama nalaze se i one o mrtvenju kod sjedenja, govorenja i gledanja. Naoko obične svakodnevne radnje koristila je kao prigode za pokorničke vježbe. U danima kad je u samostanima vladala oskudica, prihvatila je i to kao dio pokorničkih vježbi te odlučila da se nikad neće žaliti na oskudicu. Takav stav omogućio joj je da se u teškim ratnim godinama suoči s problemima koji su pogađali nju i zajednice koje je vodila, ali i da u poratnim godinama s duhovnim mirom prihvaća komunistička šikaniranja, pa čak i progonstvo. U tom duhu je, unatoč problemima koji su nju i druge sestre 1945. zadesili u Sopotu i Dobrni, na početku sljedeće godine zapisala: „No ništa što nas snalazi nije na našu duševnu štetu, ako sve primimo kao dar Božji. Božjom pomoću veselo naprijed.“ ¹¹⁷ Poslije četiri mjeseca u dobrnskoj kronici osvrnula se na neke probleme, osobito na oskudicu koja je vladala u zajednici, te s duhovnim optimizmom ustvrdila: „U ime Božje biti će jednom bolje. Onima, koji Boga ljube sve se okreće na dobro.“ ¹¹⁸

Više puta je s. Amata u kroničarskim zapisima izražavala pouzdanje u Providnost Božju, a u srpnju 1948., ne sluteći da će komunisti nju i sestre uskoro izbaciti iz njihove kuće i prognati iz Dobrne, zapisala je riječi iz kojih se vidi da je spremna duha i prilagođena volji Božjoj dočekala progonstvo: „Bože, daj nam snage i milosti koje su nam potrebne za snažanje svagdašnjih križeva i poteškoća. Fiat! Neka se u svemu vrši volja Oca nebeskoga.“ ¹¹⁹

godine. Tu se čuva i notes sa zapisima s održanih duhovnih vježbi, ali u njega nije zapisivala osobna razmišljanja i odluke nego predavanja i nagovore koje su držali voditelji duhovnih vježba.

¹¹⁵ *Kronika Topusko, Sopot, Dobrna*. Sopot, dne 11. II. 1943.

¹¹⁶ Fascikl *S. Amata Skenderović, Odluke od 8. IX. 1956*.

¹¹⁷ *Kronika Topusko, Sopot, Dobrna*. Dobrna, dne 1. I. 1946.

¹¹⁸ *Kronika Topusko, Sopot, Dobrna*. Dobrna, dne 2. V. 1946.

¹¹⁹ *Kronika Topusko, Sopot, Dobrna*. Dobrna, dne 31. VII. 1948.

Nerijetko je s. Amata u kućnim kronikama na kraju mjeseca izražavala zahvalnost Kristu za protekli mjesec, a novi mjesec je doživljavala kao novo vrijeme za dobra djela. I godine je u kronikama ispraćala izražavajući zahvalnost Bogu, a nove je počinjala svjesna da živi u vremenima koja su za redovnice teška i neizvjesna, ali ipak nisu bez Božje milosti i darova. Stoga se i u tim zapisima vidi njezino pouzdanje u Providnost Božju, ali i želja za služenjem potrebnima. U tom duhu je zapisala: „Počela je Nova 1955. g. To je knjiga s neispisanim listovima. Svaki je mora ispisati sa svojim dobrim djelima.“¹²⁰ Poslije nekoliko godina, prvog dana 1959. zapisala je: „U ime Božje počela je i ova godina. Ne znamo što nas u njoj čeka. Pred nama stoji neispisana knjiga koju moramo svojim žrtvama ispuniti.“¹²¹

Misao na smrt i odlazak u vječnost

Od pedesetih godina prošloga stoljeća s. Amata je intenzivno razmišljala o prolaznosti ovozemnoga života, o tjelesnoj smrti i o odlasku u vječnost. To se osobito vidi iz kućne kronike koju je pisala od dolaska u Rumu u listopadu 1952. do premještaja u Zagreb u rujnu 1955. Već na kraju 1952. godine piše da je sve „na svijetu prolazno“,¹²² a u srpnju 1953. da „sve prolazi i smrt svaki dan dolazi.“¹²³ Već sljedećega mjeseca zapis o prolaznosti popratila je riječima: „Bogu hvala!“¹²⁴

U kronici rumske zajednice nalazi se više njezinih zapisa o dolazećoj smrti. Premda ih se može čitati kao načelna upozorenja i poziv na pripremu za vječnost, ipak im se ne može odreći sasvim osobni stav iz kojega se vidi da je s. Amata razmišljala o prolaznosti i smrtnosti te je samu sebe pozivala da se svakodnevno priprema za susret s Gospodinom u vječnosti. To se vidi iz sljedećega njezina zapisa s kraja siječnja 1954. godine: „Hvala Bogu i ovaj je mjesec prošao. Sve prolazi na ovome svijetu. Tako će u toj životnoj jurnjavi i smrt doći. Hoćemo li biti za nju spremne? Kada će doći? Tko zna. – Živimo svaki dan tako ko da nam je posljednji.“¹²⁵

Mjesec poslije navedenoga, s. Amata je kazala da „sve brzo prolazi i smrti neosjetno dolazi“ te je pozvala na spremnost za taj trenutak,¹²⁶ a 29. kolovoza 1954. zapisala je: „Sve prolazi na ovome svijetu. Smrt će nas jednom iznenaditi. Budimo spremni!“¹²⁷ Ove njezine riječi, napisane u 54. godini života, bile su odraz duhovnoga raspoloženja, ali i zdravstvenih problema. S. Amata je već neko vrijeme imala problema sa zdravljem. To je u njezinu nekrologu spomenula s. Fides Vidaković,

¹²⁰ *Kronika kuće ss. u Varaždinu i Rumi*, dne 1. I. 1955.

¹²¹ *Garešnica. Kronika 1956. – 1962.*, dne 1. I. 1959.

¹²² *Kronika kuće ss. u Varaždinu i Rumi*, dne 31. XII. 1952.

¹²³ *Kronika kuće ss. u Varaždinu i Rumi*, dne 31. VII. 1953.

¹²⁴ *Kronika kuće ss. u Varaždinu i Rumi*, dne 30. VIII. 1953.

¹²⁵ *Kronika kuće ss. u Varaždinu i Rumi*, dne 31. I. 1954.

¹²⁶ *Usp. Kronika kuće ss. u Varaždinu i Rumi*, dne 28. II. 1954.

¹²⁷ *Kronika kuće ss. u Varaždinu i Rumi*, dne 29. VIII. 1954.

utičući da se s. Amata molitvom pripremala za smrt: „Previsoki tlak učinio je njezine dane teškim i mučnim, ali ona ni u bolesti nije izgubila smisao za šalu i rekreaciju. Svjesna, da bi je ta bolest mogla nenadano dovesti k Bogu, spremala se često za smrt molitvom i govorila o tom.“¹²⁸

I u kućnoj kronici filijale u Garešnici s. Amata je često razmišljala o prolaznosti. Tako na kraju listopada 1957. piše: „Sve munjevitom brzinom prolazi. – Pokazuje nam sutrašnji dan prolaznu sliku ovoga svijeta.“¹²⁹ Poslije više od godine, 31. prosinca 1958. zapisala je: „Znamo da sve na svijetu prolazi i smrt dolazi. – Moraćemo jednom ostaviti ovaj svijet i doći na sud Pravednoga Suca.“¹³⁰ Sljedeći mjesec je zaključila sličnim mislima,¹³¹ a na kraju svibnja 1959. zapisala je: „Prošao je ovaj krasni svibanjski mjesec. – Sve na ovoj zemlji silnom brzinom prolazi. – Tako će nam jednom i smrt dojuriti. – Hoćemo li na nju biti spremni kad dođe?“¹³²

Misli s. Amate o prolaznosti i smrti koja će doći nenajavljeno i iznenada teško je ne promatrati u svjetlu njezine iznenadne smrti. Dana 4. rujna 1964. iz Zagreba je otišla na odmor u Taborsko,¹³³ no iznenada je preminula već 9. rujna. Tog dana je poslije ručka otišla brati kupine, a nakon povratka, dok je pomagala sestrama u kuhinji, najednom joj je pozlilo. Oko 17 sati izgubila je svijest, a liječnik je ustvrdio da je doživjela infarkt i da joj preostaje nekoliko dana života. Sestre su pozvale hitnu pomoć i mjesnoga župnika koji je s. Amati podijelio odriješene na samrti s papinskim blagoslovom. Kad su sestre vidjele da se njezin život biliži kraju, sa župnikom su molile uz nju molitve za umiruće i tako ispratile dušu s. Amate. Preminula je tog dana u 22.05 sati, u 54. godini života, a tijelo joj je pokopano na mjesnom groblju u Taborskom 12. rujna.¹³⁴ Kućna kroničarka u Taborskom izvještaj o njezinoj smrti zaključila je sljedećim riječima: „Došla je na odmor za 14 dana, a zadržat će se tu do sudnjega dana.“¹³⁵

Godinu poslije smrti s. Amate, njezina kućna predstojnica u Zagrebu, s. Fides Vidaković, sa svojstvenim joj pjesničkim izričajem osvrnula se na iznenadnu smrt s. Amate sljedećim riječima: „I opet je jesen prošetala šumom sa svojim šarolikim bojama, kad je naša č. Amata pošla na svoj godišnji odmor u Taborsko našim Sestrama. Sjećam se dobro njenog smiješka na porti, kad sam je zadnji put gledala! Istom je minuo lijepi blagdan Male Gospe, proštenje na Taborskom gdje je i ona pomagala vesela, ne sluteći, da će Ime Marijino slaviti već na drugom svijetu! Iza ručka, vraćajući se iz šume sa svježim crnim kupinama u ruci, najednom osjeti da joj je slabo!

¹²⁸ Fascikl *S. Amata Skenderović*, Fides Vidaković: *Nekrolog naše drage sestre – M. Amate Skenderović*. Zagreb, 9. IX. 1965.

¹²⁹ *Garešnica. Kronika 1956. – 1962.*, dne 31. X. 1957.

¹³⁰ *Garešnica. Kronika 1956. – 1962.*, dne 31. XII. 1958.

¹³¹ Usp. *Garešnica. Kronika 1956. – 1962.*, dne 31. I. 1959.

¹³² *Garešnica. Kronika 1956. – 1962.*, dne 31. V. 1959.

¹³³ Usp. *Taborsko kronika 1962. – 1969.*, dne 4. IX. 1964.

¹³⁴ Usp. *Taborsko kronika 1962. – 1969.*, dne 9.-12. IX. 1964.

¹³⁵ *Taborsko kronika 1962. – 1969.*, dne 9. IX. 1964.

Još istu večer oko 10 sati usnula je zauvijek Bilo je to 9. rujna 1964. g. Sjećam se dobro. Istom je tiho rujansko jutro zadrhtalo na krilu dana, a Ti si, Sestro naša, vedrinom oblivena lica pošla na put... u šumu, na brežuljak s kojega nisi više silazila. U uljanici Tvoga života izgarale su posljednje kaplje, a da to nitko od nas ni slutio nije. Možda ni Ti, iako si već godinama razapeta bila na velikom križu svoje bolesti. Vrijeme je nečujno oticalo u Vječnost. Posvuda se mogao čuti šapat jeseni. Krošnje po šumama gorile su ognjicom, a žuti listovi gudili pjesmu prolaznosti. I dan je klo-
nuo, a bio je Tvoj posljednji! Mrak se spuštao u smreke i borove, koji su diskretno bdjeli pod prozorom kad je Tvoja Duša začula glas živoga Boga. Bio je to zov, koji se samo jedanput može čuti i o njegovoj tajni nitko ne može progovoriti. AMATA – LJUBLJENA moja, dođi! Mi, koji smo s Tobom tražili Njegovu slavu i živjeli za tu veliku svoju ljubav, vjerujemo da je u tom zovu sakriveno obećanje neba i beskraj Tvoje nepomućene sreće. Ostavila si nas, još prije nego što su procvale jesenske bijele krizanteme, prije nego što smo radosno slavile Gospin blagdan i dvostruki imendan. Ostavila si nas začuđene i uplakane kao djecu kojima je nenadano ispala iz ruku draga stvar i potonula u jezeru. Sjećam se dobro. Sumorno jutro je bilo. Zazvonio je telefon i kroz valove zračnog etera čula se tužna vijest. ‘Umrta je...’ Ostavila si nas, Sestro naša draga, kao uspomena djetinjstva, koje nije poznavalo patnju.¹³⁶

Zaključak

U istraživanju građe za ovaj članak i u njegovu pisanju vodio sam se željom da cjelovito prikažem lik i djelo s. Amate Skenderović, jedne od stožernih članica Družbe sestara Naše Gospe od preseljenja kuće matice u Zagreb 1941. godine. Upravo je ona, kao prva predstojnica u nekoliko zajednica, organizirala život i rad u njima. Njezina uloga bila je osobito važna u godinama Drugoga svjetskoga rata i poraća, kad je na čelu novoutemeljenih ili obnovljenih zajednica, sastavljenih većinom od mladih sestara, izloženih ratnim opasnostima i komunističkim šikaniranjima, snažnom osobnošću i gotovo karizmatiskim utjecajem uspijevala održati zajednicu na okupu, pružiti sestrama podršku i predvoditi ih u služanju vjernicima kroz odgojno-obrazovni i karitativni apostolat. Duhovni mir i snažnu vjeru očuvala je i u najtežim trenucima, kad je sa sestrama morala napustiti neko mjesto zbog ratnih nevolja ili zbog neprijateljstva komunističkih vlasti, pa čak i kad su ih te vlasti doslovce izbacile na ulicu i prognale iz Dobrne.

Osim što su joj vrhovne poglavarice Družbe često povjeravale upravljanje pojedinim zajednicama, s. Amata je svoju redovničku obitelj zadužila kao vrhovna tajnica, vrhovna savjetnica i vrhovna ekonoma Družbe te odgovjiteljica redovničkoga pomlatka. K tome, zaslužna je za brojne povijesno vrijedne podatke koje je zabilježila u kronikama zajednica kojima je bila predstojnica. Istraživanje tih i drugih sačuvanih povijesnih vrela, kritička analiza podataka pronađenih u njima i sagledavanje života

¹³⁶ Fascikl *S. Amata Skenderović*, Fides Vidaković: *Nekrolog naše drage sestre – M. Amate Skenderović*. Zagreb, 9. IX. 1965.

i rada s. Amate u kontekstu povijesti Družbe sestara Naše Gospe daje nam za pravo zaključiti kako je svojim životom i raznovrsnim djelovanjem gradila tu Družbu i odigrala iznimno važnu ulogu u njezinoj povijesti, u kojoj stoga zaslužuje istaknuto mjesto. To se očituje u činjenici da je o s. Amati, skromnoj i samozatajnoj redovnici, nemoguće pisati a da se istodobno ne piše o povijesti Družbe i pojedinih njezinih filijala, ali i obratno. Drugim riječima, životopis s. Amate Skenderović neizostavan je dio povijesti hrvatske Družbe sestara Naše Gospe, baš kao što je i dio povijesti te Družbe utkana u njezin životopis.

Literatura i izvori

Arhiv Družbe sestara Naše Gospe u Zagrebu

Djelovodnik Družbe bačkih siromašnih sestara učiteljica Naše Gospe. God. 1931. – 1938.

Djelovodnik Družbe bačkih siromašnih sestara učiteljica Naše Gospe od god. 1938. do 1953.

Fascikl *Garešnica*.

Fascikl *Generalni Kapitul održan u Družbi siromašnih sestara učiteljica „Naše Gospe“ u Zagrebu dne 1., 2. i 3. rujna 1958. g.*

Fascikl *S. Amata Skenderović*.

Fascikl *Sopot*.

Fascikl *Važni dokumenti o počecima Družbe*.

Garešnica. Kronika 1956. – 1962.

Kronika – kuća matica: 1931. – 1948.

Kronika kuće ss. u Varaždinu i Rumi.

Kronika – Matice Zagreb od svibnja 1960. do kraja 1976. god.

Kronika samostana ss. „Notre Dame“ Zagreb 1951. – 1956.

Kronika Topusko, Sopot, Dobrna.

Kutija *Dobrna*.

Matrikula. *Matrikula Družbe sestara „Naše Gospe“ – Zgb.*, br. 204.

Subotica I. Kronika 1945. – 1957.

Taborsko kronika 1962. – 1969.

Zapisnik Družbe siromašnih ss. učiteljica „Naše Gospe“ god. 1942. – 1970.

Armanda, Ivan. 2012. Časna majka Marija Roza Anuncijata Kopunović (1887. – 1956.) u crkvenim i društveno-političkim previranjima svoga doba. *Godišnjak za znanstvena istraživanja Zavoda za kulturu vojvodanskih Hrvata* 4: 69-100.

Armanda, Ivan. 2015. Družba bačkih siromašnih sestara učiteljica od Naše Gospe u prvih deset godina svoje povijesti 1931. – 1941. *Časopis za suvremenu povijest* 2: 323-345.

Dolazak. 1943. Dolazak časnih sestara u Sopot. *Glasnik Majke Božje Vinagorske* 2-3: 3-4.

Kloštarske. 1943. Kloštarske viesti. *Glasnik Majke Božje Vinagorske* 11-12: 12.

- Otvara se. 1943. Otvara se Mala škola i u Sopotu. *Glasnik Majke Božje Vinagorske* 1: 9-10.
- Otvorena. 1943. Otvorena je Mala škola u Sopotu. *Glasnik Majke Božje Vinagorske* 4: 5-6.
- Skenderović, Ivan. S. a. *Teta Stana – časna sestra Marija Amata Skenderović (1910. – 1964.)*. Rukopis u vlasništvu autora.
- Sopočka. 1943. „Sopočka gimnazija“. *Glasnik Majke Božje Vinagorske* 9-10: 5-6.
- Školske. 1944a. Školske vesti. *Glasnik Majke Božje Vinagorske* 4-6: 12-14.
- Školske. 1944b. Školske vesti. *Glasnik Majke Božje Vinagorske* 7-9: 9.
- Školske. 1944c. Školske vesti. *Glasnik Majke Božje Vinagorske* 10-12: 12.

Summary

The life of Sr. Amata Skenderović (1910 - 1964) and her place in the history of the Society of the Sisters of Our Lady

The article gives a critical review of the life and work of Sr. Amata Skenderović (1910–1964), a member of the Society of the Sisters of Our Lady, mainly on the basis of archival sources. Her childhood, schooling, religious formation and educational work in Subotica (1934 - 1941), Dvor na Uni (1941 - 1942) and Sopot (1943 - 1945) are described. She was the head of the house in the latter two branches, after which she performed the same duty in Dobrna near Celje (1945-1948), in the Parish of the Cathedral in Subotica (1949-1951), in Varaždin (1952), Ruma (1952 - 1955) and Garešnica (1957 - 1960). In the meantime, she had been staying several times at the parent branch in Zagreb and Osijek. The problems she was facing as the head of the branch during the World War II and in the newly created communist Yugoslavia are analysed, the duties she was performing at the parent branch in Zagreb and in the Supreme Council of the Society are described and her spiritual profile and attitude towards transience and physical death are presented.

Keywords: Amata Skenderović, Society of the Sisters of Our Lady, Subotica, Zagreb, Sopot, Dobrna, World War II, educational work, head of the house